

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Maja Måhl

EU och svensk straffverkställighet

Examensarbete
30 högskolepoäng

Helén Örnemark Hansen

Straffprocessrätt

HT 2010

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Syfte och frågeställningar	8
1.3 Avgränsningar	8
1.4 Metod och material	9
1.5 Disposition	9
2 TEORETISK BAKGRUND	11
3 SVENSK STRAFFVERKSTÄLLIGHET	14
3.1 En historisk tillbakablick	14
3.2 Den nordiska kontexten	16
3.3 Svensk straffverkställighet idag	19
4 STRAFFRÄTT OCH EU	22
4.1 Straffrättens utveckling inom EU – från mellanstatligt till överstatligt	22
4.2 Lissabonfördraget och straffrätten	25
4.2.1 Artikel 82	26
4.2.1.1 Principen om ömsesidigt erkännande	27
4.2.1.2 Gränsöverskridande dimension	29
4.2.1.3 Harmonisering genom antagande av minimiregler	30
4.2.2 Artikel 83	31
4.2.3 Artikel 84, 85 och 86	33
5 STRAFFVERKSTÄLLIGHET OCH EU – EN ANALYS	35
5.1 Principen om ömsesidigt erkännande	36
5.2 Harmonisering	42

5.3	EU och svensk straffverkställighet – faktiska konsekvenser och problem	47
6	AVSLUTANDE REFLEKTION	52
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	55
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	60

Summary

Penalty enforcement refers to the part of the administration of justice in which the imposed punishments are being realized. Penalty enforcement is part of the criminal procedure law. The right to execute punishments and the right to decide on which impact the criminal enforcement should have in the criminal system has, along with other criminal matters, traditionally been regarded as an exclusively national issue.

Swedish criminal enforcement policy has traditionally been characterized by the perception of crime as part of a social context and a focus on treatment to achieve crime preventive effect. This perception of crime has also characterized the cooperation between the Nordic countries. Today, however, the traditional treatment ideology has to some extent been replaced by a more aggressive criminal policy in which individual responsibility is stressed. Today, Swedish criminal enforcement is characterized by a variety of legal opportunities to individualize the penalty enforcement.

When the EU was formed, one of the starting points was that criminal law and criminal procedure would maintain exclusively national issues. Since the foundation, the EU has however changed significantly, which gradually has changed the role of criminal justice within the Union. Criminal law and criminal enforcement is today regarded as important means in order to realize the Union's interests.

The Lisbon Treaty was adopted on the 1st of December 2009. The Treaty abolished the former pillar structure of the EU, which led to important changes for the function of criminal justice within the Union. The Treaty confirms that criminal law today is part of the supranational cooperation of the EU, which means that union criminal law now formally is superior to national criminal law in certain matters. Criminal law within the EU is governed by Articles 82-86 of the Lisbon Treaty.

Article 82 of the Lisbon Treaty regulates procedural criminal law, and is therefore of particular relevance in a discussion on criminal enforcement systems within the Union. The principle of mutual recognition and harmonization through adoption of minimum rules in matters of cross-border dimension are, according to this article, crucial for the further development of criminal enforcement cooperation within the Union. The balance between these principles will determine the structure and design of this cooperation.

From a Swedish criminal enforcement perspective can be noted that the increased influence of the principle of mutual recognition within the EU will impose new requirements on the Prison and Probation service to enforce penalties based on foreign decisions and judgments. This will also increase

the opportunities to resocialise the offender, which is in line with traditional Swedish criminal enforcement ideology.

The legal differences of the criminal enforcement systems within EU may however, together with an increased influence of the principle of mutual recognition, also create an opportunity for offenders to use these differences to the detriment of Sweden. Swedish criminal enforcement law can also prevent the implementation of the principle of mutual recognition by being unpredictable from the pointview of other EU member states.

An absolute harmonization of enforcement rules within the EU is an alternative to a cooperation based on the principle of mutual recognition, but also presents a risk that Swedish criminal enforcement rules changes in a repressive direction. It is crucial that Sweden takes an active part in the future EU cooperation on criminal enforcement matters.

Sammanfattning

Straffverkställighet avser den delen av rättskipning varigenom de utdömda straffen realiseras. Straffverkställighet utgör en del av straffprocessrätten. Rätten för ett land att verkställa straff och rätten att besluta om vilken funktion straffverkställighet ska spela i det straffrättsliga systemet i stort har, tillsammans med övriga straffrättsliga frågor, traditionellt betraktats som en exklusivt nationell angelägenhet.

Svensk straffverkställighetspolitik har traditionellt präglats av synen på brottslighet som ett fenomen med sociala orsaksförklaringar och fokus på behandlingsåtgärder som medel för att uppnå individualpreventiv effekt. Denna straffrättsideologiska utgångspunkt har även präglat samarbetet mellan de nordiska länderna. Idag har emellertid behandlingsideologiska åtgärder i viss mån ersatts av en mer offensiv kriminalpolitik där individens eget ansvar betonas. Svensk straffverkställighet karaktäriseras idag av goda möjligheter att individanpassa straffverkställigheten efter den dömdes förutsättningar i det enskilda fallet.

När EU bildades var en av utgångspunkterna att straffrätt och straffprocessrätt även fortsättningsvis skulle förbli exklusivt nationella frågor. Intentionen var således att straffrätten i sin helhet skulle förbli ett rättsområde utanför unionens överstatliga kompetens. EU har emellertid sedan grundandet förändrats kraftigt, vilket successivt har förändrat straffrättens roll inom unionen. Samarbete på straffrättens område har successivt kommit att betraktas som ett nödvändigt medel för att förverkliga unionens intressen.

Lissabonfördraget trädde i kraft den 1 december 2009. Genom Lissabonfördraget slopades EU:s forna pelarstruktur, vilket konkretiserade stora förändringar för straffrättens funktion inom unionen. Straffrätten såsom tillhörande det överstatliga samarbetet inom unionen fördragsfästes. Detta innebär att EU:s beslut fr.o.m. Lissabonfördragets ikraftträdande nu även formellt står över nationella beslut i straffrättsliga frågor med ett gränsöverskridande inslag. Det straffrättsliga samarbetet inom EU regleras i artiklarna 82 – 86 i Lissabonfördraget.

Artikel 82 i Lissabonfördraget reglerar straffprocessuella frågor, och är därför av särskild betydelse för en diskussion kring straffverkställighetsaspekter inom EU-samarbetet. Principen om ömsesidigt erkännande och harmonisering genom antagande av minimiregler i frågor av gränsöverskridande dimension kommer enligt denna artikel att styra den fortsatta utvecklingen på det straffprocessuella området. Avvägningen mellan dessa principer kommer att bli en avgörande fråga för den fortsatta utvecklingen på straffverkställighetsområdet inom EU.

Från ett svenskt straffverkställighetsperspektiv kan konstateras att ett ökat inflytande av principen om ömsesidigt erkännande inom EU kommer att medföra nya krav på svensk kriminalvård att i högre utsträckning grunda verkställighetsbeslut på utländskt beslutsunderlag. Detta kommer i motsvarande grad att öka kriminalvårdens möjligheter att resocialisera den dömda, vilket ligger väl i linje med svensk traditionell straffverkställighetsideologi.

Kvarvarande olikheter mellan medlemsstaternas straffverkställighetssystem, tillsammans med ett ökat inflytande av principen om ömsesidigt erkännande, kan emellertid också medföra en risk för att gärningsmän utnyttjar dessa olikheter till Sveriges nackdel. Svenska straffverkställighetsregler kan därutöver motverka genomförandet av principen om ömsesidigt erkännande genom att omöjliggöra insyn från övriga medlemsstater och vara oförutsebara till sin natur. En absolut harmonisering av straffverkställighetsregler inom EU är ett alternativ till ett system baserat på principen om ömsesidigt erkännande, men kan medföra en risk för att svenska straffverkställighetsregler förändras i striktare riktning. I den fortsatta utvecklingen är det viktigt att Sverige intar en aktiv roll för att påverka kommande straffverkställighetsinstrument inom ramen för EU-samarbetet på området.

Förord

Fyra och ett halvt år går fort, och nu är det märkligt nog redan min tur att tacka för mig. *Jag – färdig jurist?* Tanken känns ännu främmande. Det är med en skräckblandad förtjusning som jag lämnar den trygga studenttiden i Lund för att bege mig vidare.

Det finns mycket att vara tacksam för. Jag är tacksam för alla mina vänner. För att ni alla är underbara. För att ni har förgyllt min tid på juristprogrammet och för att ni förhoppningsvis vill fortsätta att göra det i arbetslivet. Jag är också oändligt tacksam för min familj och för Jonas. För att ni står ut. Ni har varit ett ovärderligt stöd.

Ett stort tack riktas även särskilt till Helén Örnemark Hansen, min handledare. Tack för att du alltid tar dig tid och för ditt brinnande engagemang i såväl fördjupningskurser som examensarbetare.

Maja
2011-01-11, Lund

Förkortningar

Bl.a.	Bland annat
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
Dvs.	Det vill säga
EG	Europeiska Gemenskapen
Etc.	Et cetera
EU	Europeiska Unionen
Fr.o.m.	Från och med
Jfr	Jämför
M.fl.	Med flera
M.m.	Med mera
Prop.	Proposition
Sieps	Svenska institutet för europapolitiska studier
S.k.	Så kallad
Skr	Skrivelse
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk juristtidning
T.ex.	Till exempel

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Straffverkställighet avser den delen av rättskipning varigenom de utdömda straffen realiseras. Straffverkställighet utgör en del av straffprocessrätten. Rätten för ett land att verkställa straff och rätten att besluta om vilken funktion straffverkställighet ska spela i det straffrättsliga systemet har, tillsammans med övriga straffrättsliga frågor, traditionellt betraktats som en exklusivt nationell angelägenhet.

När EU bildades var en av utgångspunkterna att straffrätt och straffprocessrätt även fortsättningsvis skulle förbli exklusivt nationella frågor. Intentionen var således att straffrätten i sin helhet skulle förbli ett rättsområde utanför unionens överstatliga kompetens. EU har emellertid sedan grundandet förändrats kraftigt, vilket successivt har förändrat straffrättens roll inom unionen. Straffrätt och straffverkställighet har successivt kommit att betraktas som ett nödvändigt medel för att förverkliga unionens intressen.

Lissabonfördraget trädde i kraft den 1 december 2009. Genom Lissabonfördraget slopades EU:s forna pelarstruktur, vilket konkretiserade stora förändringar för straffrättens funktion och roll inom unionen. Straffrätten såsom tillhörande det överstatliga samarbetet inom unionen fördragsfästes. Detta innebär att EU:s beslut fr.o.m. Lissabonfördragets ikraftträdande nu även formellt står över nationella beslut i straffrättsliga frågor med ett gränsöverskridande inslag.

Det straffrättsliga samarbetet ska enligt Lissabonfördraget bygga på principen om ömsesidigt erkännande, vilken i korthet innebär en förpliktelse för medlemsstaterna att erkänna och verkställa varandras beslut och domar som om de vore av nationell karaktär. Denna princip är i sig ingen nyhet för det straffrättsliga samarbetet inom unionen, men kan förväntas få större genomslagskraft under det överstatliga samarbetet.

Svensk kriminalpolitik på straffverkställighetsområdet måste i ljuset av de utvecklingstendenser EU medför nu betraktas i en europeisk kontext. Straffverkställighet är otvetydigt inte längre en exklusivt nationell angelägenhet. Det är emellertid oklart vilka faktiska konsekvenser som utvecklingstendenserna inom EU medför från ett svenskt straffverkställighetsperspektiv.

1.2 Syfte och frågeställningar

Denna framställning har till syfte att klargöra hur svensk straffverkställighet påverkas och kan komma att påverkas av det straffrättsliga samarbetet inom EU. Fokus ligger i linje med detta syfte på att utröna vilka faktiska konsekvenser som Lissabonfördraget och utvecklingen inom EU i övrigt har medfört, och kan komma att medföra, från ett nationellt straffverkställighetsperspektiv.

Frågeställningarna som kommer att behandlas är:

- Vad innebär ett ökat inflytande av principen om ömsesidigt erkännande från ett svenskt perspektiv?
- Innebär en ökad tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande att svenska straffverkställighetsregler på sikt oundvikligen kommer att bli föremål för harmonisering?
- Hur bör Sverige agera under det fortsatta straffrättsliga samarbetet inom unionen beträffande straffverkställighetsfrågor?

1.3 Avgränsningar

Fokus för framställningen är frågan om hur utvecklingen inom EU påverkar svensk straffverkställighet. Denna frågeställning innefattar i sig flera naturliga avgränsningar. För det första ligger fokus på *straffverkställighet*. Detta innebär att övriga straffrättsliga problem inom EU endast berörs översiktligt och i syfte att belysa straffverkställighetsaspekter. Detta medför även att frihetsberövanden och verkställighet som inte direkt grundas på ett utdömt straff lämnas utanför framställningen (t.ex. frågor om häktning).

Uppsatsens syfte är vidare att utreda vilka konsekvenser som utvecklingen inom EU innebär för straffverkställighet *i Sverige*. Med detta avses den straffverkställighet som sker på svenskt territorium. Problem som hänför sig till straffverkställighetsfrågor på andra medlemsstaters territorium lämnas därför utanför framställningen, trots att dessa frågor kan vara av stort värde för svensk straffverkställighetspolitik – t.ex. i situationen då en person som har dömts i Sverige ska avtjäna sitt straff i en annan medlemsstat. Detta innebär även att fokus ligger på de konsekvenser som utvecklingen medför från ett nationellt perspektiv. Frågan om hur EU påverkas av straffverkställighetsproblem är viktig, men besvaras därmed inte inom ramen för denna uppsats.

Vad gäller analysen av Lissabonfördraget ligger fokus på de artiklar som *direkt* reglerar straffrättsliga förhållanden. Det finns även andra bestämmelser som *indirekt* har betydelse för det straffrättsliga samarbetet, såsom t.ex. EU-domstolens ökade möjligheter att lämna förhandsavgöranden. Dessa aspekter har lämnats utanför uppsatsens omfång.

1.4 Metod och material

Uppsatsen består av två huvudsakliga delar – en deskriptiv och en analytisk. Den deskriptiva delen inleds med en kort teoretisk bakgrund till straffverkställighet som straffrättsligt fenomen, följt av en redogörelse för de lagstiftningsinstrument som legat till grund för dagens svenska straffverkställighetssystem. För detta syfte har en traditionell juridisk metod tillämpats, innebärande att svenska rättskällor har studerats i hierarkisk ordning. Den deskriptiva delen övergår därefter till att beskriva de rättsakter som har drivit utvecklingen inom EU framåt på det straffrättsliga området tillsammans med den omfattande doktrin som omger dessa instrument. Då fokus för uppsatsen är EU:s påverkan ur ett svenskt perspektiv, har framför allt den svenska och nordiska doktrinen på området studerats.

Den deskriptiva delen av uppsatsen följs av en analytisk. För att besvara huvudfrågan, dvs. vilka konsekvenser utvecklingen inom EU medför för svensk straffverkställighet, har doktrin kring straffrättens utveckling inom unionen i allmänhet analogt analyserats ur ett straffverkställighetsperspektiv. Diskussionen i doktrinen kring straffrättens roll inom EU har i mångt och mycket fokuserat på materiell straffrätt och straffprocessuella frågor under förundersökningen. En utförlig diskussion kring straffverkställighetsaspekter och EU saknas fortfarande i doktrinen, varför en deskriptiv metod för besvarande av uppsatsens kärnfråga inte var möjlig. För att besvara frågan hur straffverkställighetsaspekter påverkas av utvecklingen inom EU, har därför argument för och mot den straffrättsliga utvecklingen i allmänhet i viss mån analogt applicerats på straffverkställighetsfrågor.

1.5 Disposition

Uppsatsen inleds med en teoretisk bakgrund till straffverkställighet som straffrättsligt fenomen (avsnitt 2). I denna del redogörs för de ideologier som utgör grunden för nationell straffverkställighetspolitik. I avsnittet som följer diskuteras svensk straffverkställighet specifikt (avsnitt 3). Här berörs särskilt de svenska straffverkställighetsreglernas historiska och nordiska förankring. Avsnittet avslutas med en översiktlig redogörelse för hur det svenska straffverkställighetssystemet ser ut idag.

I avsnitt 4 redogörs för straffrättens utveckling inom EU sedan unionens bildande. I detta avsnitt diskuteras straffrättsliga frågor i allmänhet. Denna redogörelse har medvetet separerats från de aspekter som särskilt lyfts fram under avsnitt 5, där straffverkställighet i förhållande till EU särskilt diskuteras.

I avsnitt 5 besvaras uppsatsens huvudfråga genom en diskussion kring de aspekter och utvecklingstendenser som särskilt har betydelse för straffverkställighetsfrågor. Detta avsnitt avslutas med en analys kring de faktiska konsekvenser som utvecklingen inom EU medför och kan komma att medföra ur ett svenskt straffverkställighetsperspektiv. Avslutningsvis diskuteras rättsläget genom en sammanfattande reflektion (avsnitt 6). I denna del besvaras frågeställningarna såsom de inledningsvis ställdes upp.

2 Teoretisk bakgrund

För att förstå hur den straffrättsliga utvecklingen inom EU påverkar och kan komma att påverka svensk straffverkställighet, krävs kunskap om de grundläggande straffrättsliga ideologierna. Nedan presenteras den teoretiska bakgrunden till straffets existens och de ideologier med särskild relevans för straffverkställighetsaspekter.

Straffrättslig maktutövning skiljer sig i flera avseenden från annan maktutövning. Ibland hävdas att straffrätten är den mest ingripande formen av offentlig maktutövning. Det viktigaste särdraget är emellertid kanske inte just den straffrättsliga maktutövningens ingripande karaktär, utan istället straffets syfte att förmedla klander.¹ Straffrättens syfte att förmedla klander förverkligas genom tillämpning av statligt tvång och statliga våldsmedel för att moraliskt fördöma en individs beteende. Straffets funktion är således att tillfoga individer lidande som en konsekvens av deras felaktiga och antinormativa beteende. Detta gör den straffrättsliga maktutövningen sammantaget repressiv till sin karaktär.²

Att de straffrättsliga reglerna är repressiva till sin natur beror på att straffet i sig inte har någon reparativ funktion. Straffet syftar istället till prevention, dvs. till att förhindra vissa handlingar.³ Straffhot samt de faktiskt utdömda straffen och deras verkställighet har en preventiv funktion genom att de avskräcker och förhindrar individer från att begå brott. De två viktigaste inriktningarna av straffrättsliga preventionsideologier är allmänprevention och individualprevention. Allmänpreventiv straffrättsideologi är idén om att straffets funktion främst ska vara att avskräcka andra individer i samhället från att begå brott. Individualpreventiv straffrättsideologi bygger istället på övertygelsen om att fokus bör vara att förhindra den dömden från att begå fler brott.⁴

Straffrätt som rättsområde avser i huvudsak brottsförutsättningarna och brottspåföljderna samt deras verkställighet.⁵ Nivåerna i straffrättsystemet är i linje härmed lagstiftningsnivån – där brottsförutsättningarna formuleras i ljuset av kriminalpolitiska överväganden, domstolsnivån – där brottspåföljderna beslutas i det enskilda fallet, och *verkställighetsnivån* – där fängvårds- och utredningsmyndigheter realiserar de utdömda påföljderna.⁶

---

¹ Gröning, s. 8. Gröning menar att straffrätten förvisso är mycket ingripande, men att långtgående ingrepp även sker i andra discipliner, varför denna faktor som ensam åtskillnadsgrund är problematisk.

² Gröning, s. 8 och Jareborg (2001), s.47.

³ Till skillnad från de civilrättsliga reglerna som förutom handlingsdirigering, ofta har en reparativ funktion. Se t.ex. Carlson & Persson, s. 13 och Jareborg (2001), s. 47.

⁴ Jareborg & Zila, s. 73ff.

⁵ Jareborg (2001), s. 18.

⁶ Gröning, s. 11.

Straffverkställighet hör således till straffrätten som disciplin. Straffverkställighetsfrågor förverkligar emellertid den materiella rätten (straffbuden), vilket även ger rättsområdet en tydlig processuell förankring. De regler som förverkligar materiell rätt brukar traditionellt hänföras till det processrättsliga området.⁷ Straffverkställighet har således såväl straff- som processrättslig anknytning, och brukar därför hänföras till den disciplin som kallas straffprocessrätt.

Straffverkställighet aktualiseras först när ett straff har dömts ut. De verkställande fängvårds- och utredningsmyndigheterna fattar således inte några beslut om straffets materiella innehåll, utan vidtar endast de praktiska åtgärder som krävs för att domen ska realiseras i praktiken. Först när straffet har verkställts, har lagstiftarens kriminalpolitiska vilja och domarens beslut i det enskilda fallet fått reellt genomslag.⁸ Detta innebär dock inte att straffverkställigheten i sig saknar en självständig preventiv funktion. Straffbud och straffhot kan utan straffverkställighet endast uppnå allmänpreventiv verkan, dvs. verka avskräckande.⁹ Det är endast på verkställighetsstadiet som individualpreventiva effekter kan åstadkommas.¹⁰

Straffverkställighet kan således till skillnad från straffbuden tillämpas för såväl allmänpreventiv som individualpreventiv funktion. För att straffverkställighet ska få självständig allmänpreventiv effekt, krävs emellertid att straffverkställighetsformerna i sig är så pass avskräckande att andra individer i samhället i anledning härav avskräcks från att begå brott. För att individualpreventiv effekt ska uppnås, krävs istället att verkställighetsåtgärderna syftar till att återanpassa individen till ett laglydigt liv efter tiden i fängelse. Dessa åtgärder har ett resocialiseringssyfte, vilket bygger på tanken på brottslingen som socialt avvikande och i behov av att återanpassas till samhällets normer.¹¹ Som exempel på individualpreventiva åtgärder under straffverkställigheten i syfte att främja fångens resocialisering kan nämnas behandling. Till behandlingsbegreppet hänförs såväl vård som utbildningsåtgärder.¹²

På straffverkställighetsstadiet är individualpreventiva aspekter ofta dominerande. Individualprevention förknippas ofta med tanken på brottslighet som ett samhälleligt problem med sociala förklaringar, och resocialisering är därför i linje med detta ett naturligt fokus.¹³ Hur resocialisering bäst uppnås, råder delade meningar om. Den traditionella *behandlingsideologin* utmärker sig genom övertygelsen om att den dömda kan rehabiliteras genom straffet, vilket gynnar resocialisering. Denna övertygelse förutsätter att den som har begått brott är avvikande och genom sociala eller medicinska insatser kan återföras till ett normalt liv i samhället.

---

⁷ Carlson & Persson, s. 13ff.

⁸ Jareborg (1992), s. 137f.

⁹ Jareborg (1992), s. 137.

¹⁰ Jareborg (2001), s. 49.

¹¹ Jfr SOU 2005:54, s. 141.

¹² Jareborg & Zila, s. 85ff.

¹³ Jfr. Nuotio, s. 157ff.

Den traditionella behandlingsideologin sätter således individens vårdbehov i fokus för att uppnå resocialisering.¹⁴

Den traditionella behandlingsideologin har emellertid kritiserats för att inte synliggöra individens eget ansvar för det begångna brottet.¹⁵ Vissa menar därför att resocialisering bättre uppnås genom en *individualiserad* straffverkställighetsideologi. I centrum för en individualiserad kriminalvård står en person med individuellt ansvar för valet av sina handlingar. I linje med dessa individualiseringstankar är det den enskilde som måste förändra sitt tänkande och förhållningssätt för att individualprevention och resocialisering ska förverkligas. En individualiserad kriminalideologi kan även sägas ligga i linje med ökad allmänprevention, då individens eget ansvar betonas.¹⁶

---

¹⁴ SOU 2005:54, s. 141.

¹⁵ SOU 2005:54, s. 141.

¹⁶ Andersson & Nilsson, s. 193f.

3 Svensk straffverkställighet

I detta avsnitt redogörs för svensk straffverkställighet. För att förstå varför svenska straffverkställighetsregler ser ut som de gör idag är det viktigt att förstå dels den historiska utvecklingen som reglerna har genomgått, dels vilken betydelse den nordiska kontexten har haft för denna utveckling. I kommande avsnitt följer en historisk tillbakablick (3.1), följt av en redogörelse för det nordiska samarbetet och dess betydelse för svenska straffverkställighetsregler (3.2). Avslutningsvis redogörs översiktligt för dagens svenska straffverkställighetssystem (3.3).

3.1 En historisk tillbakablick

Det var inte förrän tidigt 1900-tal som kriminalpolitiska frågor fick särskilt fokus och separerades från den övriga straffrättsliga diskussionen i Sverige. I takt med socialpolitikens allt större betydelse, kom kriminalpolitiken att utgöra en nyfunnen länk mellan sociala problem och brottslighet. Staten tog på sig ett allt större kriminalpolitiskt ansvar genom ökade ekonomiska satsningar på området.¹⁷

Kriminalpolitiken präglades vid denna tid av behandlingsideologin, vilken enligt vad som har anförts ovan avsnitt 2 bygger på att en påföljd bör utdömas efter den dömdes vårdbehov för att förebygga fortsatt brottslighet.¹⁸ Formerna för bestraffning anpassades i linje detta för att passa olika individers vårdbehov. Nya lagar rörande t.ex. alkoholistvård, villkorlig dom och villkorlig frigivning infördes.¹⁹

Behandlingstanken kom att dominera svensk kriminalpolitik långt in på 1900-talet. Straffets existens motiverades genom individualpreventiva argument. Brottslingar betraktades som vårdbehövande, och frågan om sambandet mellan brottslighet och sjukdom kom att få stor betydelse. Den fria viljan hos den enskilde individen tonades ned och samhällets ansvar lyftes fram.²⁰ Straffets främsta syfte ansågs vara att komma till rätta med *varför* gärningsmannen begått brott.²¹

Det var inte förrän sent 1960-tal som behandlingstanken på allvar ifrågasattes. Behandlingspolitiken hade visat sig vara en ineffektiv taktik för att uppnå färre återfall och minskad brottslighet. Brottsligheten hade tvärtom ökat och fängelsebeläggningen hade fördubblats sedan andra

---

¹⁷ Andersson & Nilsson, s. 30ff. Även innan kriminalpolitikens tillkomst hade givetvis politiska åtgärder använts för att förebygga brott, men dessa hade då inte någon socialpolitisk förankring utan istället utgått från straffrätten.

¹⁸ Andersson & Nilsson, s. 35ff.

¹⁹ Andersson & Nilsson, s. 61f.

²⁰ Andersson & Nilsson, s. 63.

²¹ Borgeke, s. 26.

världskriget.²² Kritiker pekade dels på behandlingsideologins ineffektivitet beträffande brottsprevention, dels på att systemet till sin natur är orättvist. Behandlingsideologin ansågs ha bidragit till upprätthållandet av klassamhället genom att låsa in de svagaste och fattigaste under långa tider. Från juridiskt håll anklagades behandlingsideologin för att strida mot grundläggande rättsprinciper rörande legalitet, proportionalitet, förutsebarhet och likhet inför lagen.²³ Ett system där påföljden inte relateras till brottet utan istället till det individuella behandlingsbehovet ansågs medföra konsekvensen att två personer som har begått likvärdiga brott kan komma att dömas till olika påföljder. Likhet inför lagen uppfylls därför inte, och det blir vidare svårt för den dömda och för allmänheten att förstå och respektera rättskipningen.²⁴

I takt med behandlingsideologins fall, lyftes andra mer liberala politiska argument för kriminalpolitik fram. Under 1970-talet kom en reformering av kriminalpolitiken att ta sin början.²⁵ Utgångspunkten för denna reformering var övertygelsen om att fängelse inte förbättrar den intagne.²⁶ Fängelse skulle därför fortsättningsvis endast tillämpas om det var absolut nödvändigt, och individer som vistades i anstalt skulle i största möjliga utsträckning få tillgång till samma samhällsresurser som övriga medborgare. Återanpassnings- och resocialiseringsåtgärder präglade kriminalpolitiken.²⁷

Den liberala kriminalpolitik som följde efter behandlingsideologins fall kom att fortsätta in på 1980-talet, t.ex. genom införande av obligatorisk halvtidsfrigivning för intagna med strafftider mellan fyra månader och två år.²⁸ Liberaliseringen mötte dock motstånd, och från 1980-talet och framåt kom kriminalpolitiken att bli mer offensiv. Vissa menade att den liberala kriminalpolitiken inte i tillräckligt hög grad straffar brottslingarna.²⁹ Kritiker menade att brottslingar i högre utsträckning måste betraktas som rationella individer med en fri vilja. Allmänpreventiva tankar fick ökat inflytande, och begrepp som proportionalitet och rättvisa fick allt större fokus.³⁰

Från 1980-talet och in på 1990-talet kom fokus att förflyttas – från individen och utgångspunkten att fängelse i sig är negativt, till brottet och dess straffvärde.³¹ Individualpreventiva argument blev nu sekundära

---

²² Andersson & Nilsson, s. 104f.

²³ Andersson & Nilsson, s. 146.

²⁴ SOU 2005:54, s. 142.

²⁵ Andersson & Nilsson, s. 146.

²⁶ Se t.ex. SOU 1972:64 s. 128f.

²⁷ Exempel på detta kan hämtas ur SOU 1972:64 där förslag till ny kriminalvårdslag läggs fram. Här betonas vikten av användning av frivård framför vård i anstalt, ökad öppenhet, ökade möjligheter till permission, etc.

²⁸ Prop. 1982/83:85, s. 32ff.

²⁹ Andersson & Nilsson, s. 175.

³⁰ Se exempelvis BRÅ:s rapport ”Nytt straffsystem: idéer och förslag” som publicerades 1977 och som lyfte fram betydelsen av att den som begår brott också ska förvänta sig ett proportionerligt straff.

³¹ Jfr t.ex. Prop. 1987/88:120, s. 31ff varigenom straffvärdesprincipen infördes.

proportionalitets- och rättviseargument.³² Detta gällde framför allt i den materiella straffrätten, men även straffverkställighetsaspekter påverkades. Möjligheten till kontroll vid anstalter utvidgades.³³ Reglerna om halvtidsfrigivning slopades och villkorlig frigivning efter tidigast två tredjedelar av strafftiden infördes som huvudregel.³⁴

Den offensiva kriminalpolitik som tagit fäste under 1980-talet fortsatte att utvecklas under hela 1990-talet. Kriminalpolitiken utformades i allt högre utsträckning efter den laglydige medborgarens vilja framför den dömdes vård- och resocialiseringsbehov. Att minska brottsligheten förflyttades från att vara kriminalpolitikens huvudsyfte, till att utgöra ett medel för att öka tryggheten. Denna utgångspunkt har följt med in på 2000-talet.³⁵

På straffverkställighetsområdet kom den offensiva kriminalpolitiken att innebära ett allt större fokus på de dömdas individuella ansvar. Den individualiserade straffverkställigheten betonar individens eget ansvar för brottet, vilket ligger i linje med allmänpreventiva tankar om att ta ansvar för sina handlingar. Behandling förekommer fortfarande i stor utsträckning, men är idag utformad med den dömda som en ansvarstagande individ i fokus.³⁶

3.2 Den nordiska kontexten

Det nordiska samarbetet på straffrättens område har haft stor betydelse för svensk straffverkställighet. Inom Norden finns en stark tradition av rättsligt samarbete. Den geografiska, historiska, kulturella och språkliga närhet mellan de nordiska länderna samt de nordiska gemensamma politiska och ekonomiska intressena ligger till grund för detta samarbete.³⁷

Det nutida nordiska samarbetet grundas på Helsingforsavtalet från 1962. I inledningen till detta avtal stadgas att de nordiska länderna eftersträvar enhetliga regler i Norden i så många avseenden som möjligt. I artikel 5 i avtalet stadgas att enhetliga bestämmelser om brott och brottspåföljder eftersträvas. Enhetliga regler underlättar för de nordiska länderna vid t.ex. utlämning av lagöverträdare mellan länderna.³⁸ Det nordiska straffrättsliga samarbetet går även utöver rena lagstiftningsfrågor. Polis- och åklagarmyndigheter samarbetar och utbyter information rörande deras praktiska verksamhet i de olika länderna. Vidare samarbetas det även i kriminalvårdsfrågor och i frågor med anknytning till EU.³⁹

---

³² Andersson & Nilsson, s. 175ff.

³³ Se t.ex. Prop. 1994/95:124, s. 33ff där kroppsvisitation vid obevakade besök samt möjlighet att ta urinprov vid misstanke om bruk av narkotika infördes.

³⁴ Prop. 1992/93: 4, s. 19ff.

³⁵ Andersson & Nilsson, s. 217.

³⁶ Andersson & Nilsson, s. 193.

³⁷ KOM (2004), s. 38.

³⁸ Prop. 1962:203, s. 12.

³⁹ KOM (2004), s. 39.

Likheten mellan de nordiska länderna i fråga om samhälleliga värderingar och politisk kultur brukar sammanfattas med begreppet *den nordiska modellen*. Detta är ett uttryck för att den nordiska rätten i ett internationellt perspektiv kan och bör klassificeras som ett eget rättsområde.⁴⁰ Även om likheterna är många mellan de nordiska länderna, bör det emellertid i detta sammanhang poängteras att det finns viktiga skillnader.⁴¹

Beträffande den nordiska modellen på straffrättens område har kärnan traditionellt varit synen på brottslighet som ett fenomen som primärt beror på ett socialt sammanhang. Denna uppfattning bygger på utgångspunkten att brott inte är något som kan härledas ur individens personliga egenskaper eller inneboende benägenhet att begå brott. Det finns med detta betraktelsesätt ingen inneboende ondska som får vissa individer att i högre utsträckning begå brott.⁴²

Straff har i de nordiska systemen traditionellt betraktats som ett nödvändigt medel för upprätthållandet av respekt för vissa sociala värden. Detta är en straffrättslig utgångspunkt som bygger på den s.k. *ultima ratio-principen*, innebärande att kriminalisering bör utgöra sista utvägen på ett samhälleligt problem.⁴³ Straffet uppfattas med detta synsätt som en primitiv och repressiv samhällsreaktion, i kontrast till andra former av social kontroll.⁴⁴

Frågan om den lämpligaste avvägningen mellan behandling och retributivism⁴⁵ har varit grundläggande inom nordisk kriminalpolitik. Individualisering har i perioder bidragit till en övertro på behandling.⁴⁶ Som motpol till detta har andra värden förstärkts, såsom respekt för den mänskliga digniteten,⁴⁷ förutsebarhet och proportionalitet.⁴⁸ Liksom i Sverige har en förskjutning skett i de övriga nordiska länderna – från en renodlad behandlingsideologi, till den mer liberala och offensiva synen på individen som aktivt väljande och ansvarig för sina handlingar.⁴⁹

Internationellt sett har den nordiska modellen utmärkts av en låg repressionsnivå, med resocialisering och återanpassning som primära mål. Synen på brott som ett socialt fenomen har bidragit till ett brett kriminalpolitiskt grepp, där kriminalisering endast betraktats som ett av många medel för att lösa samhälleliga problem. Resultatet av denna straffrättsliga linje får i mångt och mycket anses lyckat. De nordiska

---

⁴⁰ Träskman (2005), s. 869.

⁴¹ Frennered, s. 9f. Ett exempel på en viktig skillnad mellan de nordiska ländernas kriminalrätt är synen på livstidsstraffet.

⁴² Nuotio, s. 157.

⁴³ Nuotio, s. 157ff.

⁴⁴ Jareborg (2001), s. 46.

⁴⁵ Retributivism avser den straffrättsliga ideologi som grundar sig på tanken om att vedergällning i sig är tillräckligt motiv till straffet som företeelse.

⁴⁶ Jfr med utvecklingen i Sverige, avsnitt 3.1.

⁴⁷ Jareborg (1992), 124f.

⁴⁸ Nuotio, s. 158ff.

⁴⁹ Se avsnitt 3.1.

länderna har förhållandevis låg allvarlig brottslighet. Internationellt betraktat kan hävdas att de nordiska länderna har visat att låg repressionsnivå inte per automatik motsvarar en svag kriminalpolitik.⁵⁰

De nordiska straffverkställighetssystemen har traditionellt präglats av resocialiseringsåtgärder.⁵¹ De nordiska verkställighetssystemen har således verkat för att i första hand återanpassa individen till ett laglydigt liv i frihet. Detta har man gjort genom att eftersträva integrerade fängelser i samhället, genom utslussningsåtgärder och genom att tillämpa en frikostig bedömning beträffande den villkorliga frigivningen.⁵²

De likartade nordiska straffverkställighetssystemen har gynnat det ömsesidiga förtroendet mellan länderna och möjliggjort effektiva regler beträffande överföring av straffverkställighet mellan de nordiska länderna. Syftet bakom att effektivt kunna överföra fångar mellan de nordiska länderna är att främja rehabilitering och resocialisering av den dömda. Ett främjande av detta har genom överföring av straffverkställighet kunnat ske genom att den dömda förbereds inför ett liv i frihet i det land denne avser att bo i efter frigivningen.⁵³

Genom Helsingforsavtalet kom de nordiska länderna överens om att anta identiska eller liknande regler vilka skulle tillåta erkännande och verkställighet av domar från ett annat nordiskt land.⁵⁴ I Sverige har denna överenskommelse kommit till uttryck i lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m. (den nordiska straffverkställighetslagen). Det finns även en rad kompletterande författningar på området.⁵⁵

De nordiska lagarna möjliggör överförande av fängelsestraff eller motsvarande straff mellan de nordiska länderna. En frihetsberövande påföljd som dömts ut i ett annat nordiskt land får enligt den nordiska verkställighetslagen verkställas i Sverige om personen redan befinner sig i Sverige och om det med hänsyn till omständigheterna är lämpligast. Den dömdes samtycke är inte nödvändigt för att överförande ska kunna ske. Det finns inte heller något krav på dubbel straffbarhet.⁵⁶ Bifalls framställningen om verkställighet av frihetsberövande straff i Sverige omvandlas påföljden

---

⁵⁰ Nuotio, s. 159ff.

⁵¹ KOM (2004), s. 38.

⁵² Se avsnitt 3.3.

⁵³ KOM (2004), s. 38.

⁵⁴ KOM (2004), s. 38f.

⁵⁵ Se förordningen (1963:194) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m., lagen (1970:375) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling och kungörelsen (1970:710) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling.

⁵⁶ Prop. 2007/08:84, s. 16f.

till fängelse på lika lång tid som om det rörde sig om en svensk dom. Straffet verkställs sedan enligt samma princip.⁵⁷

3.3 Svensk straffverkställighet idag

Vid utformningen av det svenska straffverkställighetssystemet såsom det ser ut idag har flera aspekter varit tongivande. I SOU 2005:54 Framtidens kriminalvård uttrycks detta på följande sätt:⁵⁸

Vid utformningen av reglerna måste hänsyn tas till flera, delvis motstridiga aspekter. Kommittén vill särskilt framhålla följande:

1. fängelsestraff innebär alltid inskränkningar i den personliga friheten,
2. fängelsedömda skall inte kunna begå brott under verkställigheten,
3. fängelsedömda skall ha bättre eller i vart fall inte sämre förutsättningar för ett socialt anpassat liv när han eller hon avtjänat sitt straff än när verkställigheten påbörjas,
4. det är frihetsberövandet i sig som är straffet,
5. fängelsedömda har olika förutsättningar att klara av livet i anstalt,
6. kraven på säkerhet varierar,
7. fängelsedömda skall under fängelsetiden ges sysselsättning som underlättar såväl tiden i fängelse som ett icke-kriminellt liv efter frigivning,
8. verkställighet skall ske med beaktande av den dömdes integritet,
9. även den dömdes barn och andra anhöriga berörs av fängelsestraffet,
10. hänsyn måste tas till samhällets resurser.

Vid sammanvägningen av olika intressen måste hänsyn alltid tas till proportionalitetsprincipen, dvs. behovet av en åtgärd eller regel måste alltid vägas mot den skada eller men som åtgärden/regeln medför för den som berörs av den.

Som framgår av dessa punkter, och som konstaterades ovan avsnitt 3.1, har man idag till viss mån gått ifrån en rent behandlingsideologisk straffverkställighet med den dömdes vårdbehov i fokus, till förmån för en kriminalpolitik som i högre utsträckning prioriterar allmänhetens säkerhet (se ovan punkterna 2 och 6). Av punkterna 3 och 7 ovan framgår även att man inom ramen för de ådömda påföljderna så långt det är möjligt ska resocialisera de dömda.⁵⁹ Anstaltstiden ska tillvaratas för att ge den dömda förutsättningarna och viljan som krävs för att leva ett icke-kriminellt liv i frihet. Samtliga insatser och övervakningsåtgärder ska i linje med detta verka för att underlätta för den dömda att ta tillvara de möjligheter som erbjuds för ett normalt liv.⁶⁰

---

⁵⁷ 6 och 7 §§ lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.

⁵⁸ SOU 2005:54, s. 212.

⁵⁹ Borgeke, s. 28 och Prop. 1987/88:120, s. 37ff.

⁶⁰ SOU 2005:54, s. 211.

Individen står i fokus för svensk straffverkställighet idag (se ovan punkterna 3, 5, 7 och 8). Individualiseringstendensen kan hävdas innebära en förflyttning från tron att fängelse i sig är negativt, till utgångspunkten att det är de individuella fångarna som måste förändras.⁶¹ Det är individens felaktiga tankemönster, inte fängelset i sig, som enligt denna individualiseringsideologi orsakar brott.⁶² Enligt denna uppfattning beror en ökad kriminalitetsnivå på att brottslingarna har förändrats och hårdnat, inte på att fängelset i sig medför negativa konsekvenser.⁶³

Den individualisering som idag präglar svensk kriminalvård innebär bl.a. att varje intagen aktivt deltar vid planerandet av sin egen verkställighet. Varje intagen tilldelas en s.k. *verkställighetsplan* som sedan följer den dömde genom hela anstaltstiden och även i frivården. Syftet bakom att den dömde aktivt ska delta vid planeringen av sin straffverkställighet är dels att detta gynnar möjligheterna att utforma en verkställighetsplan som beaktar den dömdes historia och aktuella situation, dels att motverka passivitet och en känsla av hjälplöshet hos den intagne.⁶⁴

Huvudregeln vid verkställande av ett straff är att den dömde villkorligt frigives när två tredjedelar av strafftiden har avtjänats, med undantag för om det föreligger synnerliga skäl. Vid bedömningen av om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning ska särskilt beaktas om den dömde på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten.⁶⁵ Villkorlig frigivning syftar till att kontrollera övergången från vistelse i anstalt till vistelse i frihet. De flesta europeiska länder använder sig av villkorlig frigivning.⁶⁶

Dagens svenska individualiserade straffverkställighetssystem har emellertid medfört nya krav på de verkställighetsalternativ som står till handa. Utöver den villkorliga frigivningen finns idag fyra alternativa s.k. utslussningsåtgärder vilket ökar möjligheterna att anpassa verkställigheten till det enskilda fallet. Dessa utslussningsåtgärder är frigång, vårdvistelse, vistelse i halvvägshus och utökad frigång.

Frigång

Frigång innebär att den intagne under dagtid arbetar, deltar i undervisning, får behandling eller deltar i någon annan sysselsättning utanför anstalten. Vid prövningen om frigång ska beviljas ska särskilt beaktas om den intagne behöver inskolning i arbetslivet eller om frigång på annat sätt kan antas väsentligen förbättra hans eller hennes möjligheter att försörja sig efter frigivningen.⁶⁷

---

⁶¹ Andersson & Nilsson, s. 198.

⁶² Andersson & Nilsson, s. 193.

⁶³ Andersson & Nilsson, s. 201ff.

⁶⁴ <http://www.kriminalvarden.se/Frivard/Verkstallighetsplan/>.

⁶⁵ 26 kap. 6 § 1 och 2 stycket brottsbalken.

⁶⁶ Prop. 2005/06:123, s. 53.

⁶⁷ Prop. 2005/06:123, s. 28.

Vårdvistelse

De som är i behov av vård eller behandling mot missbruk av beroendeframkallande medel eller mot något annat särskilt förhållande som kan antas ha samband med hans eller hennes brottslighet får under vissa förutsättningar beviljas vårdvistelse. Detta innebär att den intagne under vissa förutsättningar får slussas ut från anstalten till ett vårdhem innan tidpunkten för den villkorliga frigivningen.⁶⁸

Vistelse i halvvägshus

Vistelse i halvvägshus är en utslussningsåtgärd för intagna med behov av särskilt stöd och kontroll. Dessa intagna får under vissa förutsättningar vistas i ett av Kriminalvården kontrollerat hem som är anpassat för att ge intagna särskilt stöd och tillsyn. En sådan förutsättning är att den intagne deltar i sysselsättning. Detta kan röra sig om arbete, studier, praktik, behandling eller deltagande i Kriminalvårdens programverksamhet.⁶⁹

Utökad frigång

Utökad frigång innebär slutligen att den intagne under kontrollerade former avtjänar fängelsestraffet i sin bostad. En förutsättning för detta är att den intagne deltar i sysselsättning. Kriminalvården kan dessutom ställa villkor på att den intagne inte får lämna sin bostad annat än på särskilt bestämda tider och att detta ska kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.⁷⁰

Huruvida en särskild utslussningsåtgärd ska aktualiseras som komplement till den villkorliga frigivningen bestäms i den enskilda verkställighetsplanen beroende på individens förutsättningar och vilja. I vissa fall kan därför utslussning av säkerhetsskäl över huvud taget inte aktualiseras.⁷¹ Detta bidrar till att individualiseringsideologin befästs ytterligare, genom att individen själv har möjlighet att påverka sin straffverkställighet. Tanken bakom införande av utslussningsåtgärderna har även varit att göra frigivningen mer successiv och på det sättet ytterligare förbereda de intagna för ett liv i frihet. Målsättningen har varit att ingen ska återfalla i brott eller försättas i hemlöshet p.g.a. bristande planering av frigivningen.⁷²

---

⁶⁸ Prop. 2005/06:123, s. 28ff.

⁶⁹ Prop. 2005/06:123, s. 32ff.

⁷⁰ Prop. 2005/06:123, s. 37ff.

⁷¹ Prop. 2005/06:123, s. 27.

⁷² Prop. 2005/06:123, s. 24f.

4 Straffrätt och EU

Kärnfrågan för denna uppsats är hur svensk straffverkställighet påverkas av de straffrättsliga utvecklingstendenserna inom EU. För att besvara denna fråga krävs förståelse för såväl svensk straffverkställighet som för de straffrättsliga utvecklingstendenserna inom EU. I föregående avsnitt har svensk straffverkställighet beskrivits. I detta avsnitt beskrivs de utvecklingstendenser inom EU som har spelat en särskild roll för straffrättens ställning inom unionen. Detta avsnitt behandlar således inte straffverkställighetsaspekter specifikt, utan avser att ge läsaren en grundläggande förståelse för hur straffrätten i sin helhet påverkats och påverkas av EU-samarbetet.

I det följande beskrivs straffrättens generella utveckling inom EU, från unionens bildande till idag (4.1). Detta avsnitt följs av en översiktlig redogörelse för Lissabonfördragets betydelse för straffrättens roll inom unionen (4.2). I detta avsnitt diskuteras särskilt de artiklar med direkt relevans för straffrättsliga frågor.

4.1 Straffrättens utveckling inom EU – från mellanstatligt till överstatligt

På grund av straffrättens *känsliga karaktär*⁷³ hölls detta rättsområde vid tiden för EU:s bildande helt utanför samarbetet. Medlemsstaterna ansåg vid denna tidpunkt att straffrätten var ett alltför ingripande och nationellt förankrat rättsområde för att överlåtas till överstatligt beslutsfattande på någon nivå.⁷⁴ Fram till 1993, då EU-fördraget trädde i kraft, saknade EG därför helt straffrättslig kompetens. Utgångspunkten för samarbetet var att de nationella straffrättsystemen i princip inte skulle påverkas av gemenskapsrätten.⁷⁵

I takt med att det gemenskapsrättsliga samarbetet fortskred kom utgångspunkten att straffrätten helt bör hållas separerad från samarbetet inom EU successivt att luckras upp. EG-domstolen slog relativt tidigt fast att EG-rättens verkan inte kan upphöra endast på den grunden att den råkar passera en nationellt fastlagd gräns mellan olika juridiska ämnesområden,

---

⁷³ Se avsnitt 2. Begreppet "känslig" används här som uttryck för straffutövningens repressiva och ingripande karaktär, vilket gör den straffrättsliga disciplinen till en alltjämt känslig och laddad politisk fråga.

⁷⁴ Se bl.a. Asp, s. 26 och Gröning, s. 19.

⁷⁵ Asp, s. 28. Asp menar att detta även innebar att regler med indirekt påverkan på straffrätten var uteslutna, såsom t.ex. regler om fri rörlighet. Stöd för detta hittar man även i EG-domstolens rättspraxis där medlemsstater vid ett flertal tillfällen har ifrågasatt EG-domstolens kompetens att meddela förhandsavgöranden i sådana situationer där förhandsavgörandet skulle kunna komma att få betydelse för tillämpningen av den nationella straffrätten, se exempelvis C-82/71 SAIL, s. 119 punkt 4.

och något senare även att den aldrig heller kan ifrågasättas enbart på den grunden att förhandsavgörandet skulle kunna få betydelse i ett brottmål.⁷⁶

Genom EU-fördraget kom straffrätten att även formellt bli en del av EU-samarbetet. Pelarsystemet infördes, innebärande att EU delades in i tre olika områden. Den första pelaren representerade de områden som omfattas av EU:s överstatliga kompetens, dvs. de rättsområden inom vilka EU:s beslut gäller över den nationella lagstiftningen.⁷⁷ EU:s överstatliga kompetens under första pelaren skapades genom att medlemsstaterna beträffande vissa områden avstod en del av sina maktbefogenheter till förmån för gemenskapen.

Den andra och tredje pelaren karaktäriserades istället av mellanstatlighet, innebärande att någon beslutskompetens beträffande dessa områden inte hade överförts till unionen. Samarbetet under dessa pelare skulle istället bygga på mellanstatliga avtal i varje enskild fråga. Dessa avtal skulle vidare kräva enhällighet, och endast binda de medlemsstater som valde att delta. Straffrätten blev placerad under den tredje pelaren. Intentionen var således att straffrätten även fortsättningsvis skulle förbli ett exklusivt nationellt rättsområde utanför EU:s överstatliga kompetens.⁷⁸

Trots att EU enligt EU-fördraget inte hade tilldelats överstatlig kompetens i straffrättsliga frågor, kom emellertid det överstatliga samarbetet att i allt högre utsträckning påverka straffrättsliga frågor - direkt och indirekt. *Direkt* - genom de fördragsbestämmelser som innefattade uttryckliga krav på att medlemsstaterna skulle strafflägga ett visst beteende,⁷⁹ genom den av EG-domstolen utvecklade assimilationsprincipen⁸⁰, och genom gemenskapsrättsliga sekundärrättsliga rättsakter i de fall dessa uppställde krav på att medlemsstaterna måste införa sanktioner för överträdelser av EG-rättsliga regler.⁸¹ *Indirekt* - genom den generella förpliktelsen att inte ha rättsregler som står i strid med EG-rätten.⁸²

Europeiska rådets möte i Tammerfors 1999 kom att spela en viktig roll för straffrättens fortsatta utveckling inom EU. Under detta möte konkretiserades målet om skapandet av ett område av frihet, säkerhet och rättvisa inom

---

⁷⁶ Asp, s. 29 och C-82/71 SAIL.

⁷⁷ Här fanns t.ex. de fyra friheterna och den inre marknaden i övrigt, den gemensamma jordbrukspolitiken, transportpolitik och miljöpolitik.

⁷⁸ Asp, s. 29ff och 37ff.

⁷⁹ T.ex. mened inför EG-domstolen. Se artikel 27 i stadgan för EG-domstolen.

⁸⁰ Assimilationsprincipen innebär en skyldighet för medlemsstaterna att i nationell lagstiftning skydda EG:s intressen som om de vore nationella.

⁸¹ Asp, s. 30f. I det sistnämnda fallet rörde det sig således inte om en rätt för EG att ställa krav på specifika straffrättsliga sanktioner, utan endast om krav på någon form av sanktion, som medlemsstaterna sedan fritt kunde forma i enlighet med nationell strafflagstiftning. Det ska dock i detta sammanhang nämnas att det följer av EG-domstolens praxis att dessa sanktioner måste vara effektiva, avskräckande på ett sådant sätt att de tryggar gemenskapens efterlevnad, samt proportionerliga till brottet, se C-68/88, punkt 24.

⁸² Asp, s. 33. Om det ändå skulle finnas sådana rättsregler skulle de åsidosättas till följd av EG-rättens företräde. Detta gällde under förutsättning att den EG-rättsliga bestämmelsen hade direkt effekt.

unionen i syfte att bekämpa organiserad och grov brottslighet. Genom slutdokumentet från Tammerforsmötet slogs fast att EU-medborgare bör ha rätt att förvänta sig att unionen bemöter det hot som den grova brottsligheten utgör genom gemensamma åtgärder. En viss harmonisering av medlemsstaternas straffregler ansågs vara en förutsättning för en sådan effektiv brottsbekämpning.⁸³

Mötet i Tammerfors öppnade dörren för skapandet av ett europeiskt straffsystem, bestående av en allt större regelmassa.⁸⁴ I takt med att gemenskapens regelmassa växte, växte även medlemsstaternas skyldighet att inte ha lagregler i strid med denna.⁸⁵ Flera anspråk på att föra in straffrätten under första pelarens jurisdiktion gjordes av olika aktörer och med olika argumentationslinjer. Kommissionen lade t.ex. under våren 2001 fram två förslag till direktiv som - om de hade godtagits - skulle ha inneburit att straffrättsliga frågor i vissa fall omfattades av EU:s överstatliga kompetens under första pelaren. Kommissionen argumenterade att det på EG-rättsliga kompetensområden också finns straffrättslig kompetens i den mån detta är nödvändigt för att uppnå de gemenskapsrättsliga målen.⁸⁶

Oklarheter rörande straffrättens roll inom EU sattes på sin yttersta spets då EG-domstolen avgav dom i det s.k. *Pupinomålet*⁸⁷. Målet rörde miljölagstiftning, och bakgrunden till konflikten var att kommissionen hade utfärdat ett direktivförslag under den första pelaren angående skydd för miljön i form av *straffrättsliga* åtgärder. Direktivförslaget innehöll bl.a. bestämmelser som ställde krav på medlemsstaterna att kriminalisera vissa handlingar samt krav att använda adekvata påföljder till dessa kriminaliseringar.⁸⁸ Detta förfarande aktualiserade frågan huruvida det skulle vara möjligt för EG att anta ett direktiv med klart straffrättslig karaktär, dvs. om straffrättslig kompetens skulle kunna härledas från första pelaren.

I Pupinodomen anförde EG-domstolen att straffrätten i princip inte faller under gemenskapens överstatliga kompetens. EG-domstolen anförde emellertid vidare att gemenskapen har en faktisk straffrättslig kompetens i de fall reglering på EU-nivå är *absolut nödvändig* för att ge EG-rätten effektivt genomslag. Detta ansågs vara fallet beträffande de aktuella miljöfrågorna.⁸⁹

EG-domstolen skapade genom Pupinodomen någon form av straffrättslig kompetens på miljöområdet, men huruvida domen skulle tillämpas på andra

---

⁸³ Träskman (2005), s. 859.

⁸⁴ Träskman (2005), s. 861.

⁸⁵ Gröning, s. 38.

⁸⁶ Asp, s. 52ff. Asp har gjort en grundlig analys av de åberopade grunderna för EG-rättslig straffrättslig kompetens under första pelaren.

⁸⁷ Mål C-176/03, *Kommissionen mot rådet*, REG 2005, s. I-7879.

⁸⁸ Gröning, s. 40.

⁸⁹ Mål C 173/03, s. I-7879 punkt 48.

rättsområden förblev en obesvarad fråga.⁹⁰ EU-kommissionen tolkade Pupinodomen som stöd för en generell harmonisering av straffrätten, och lade i linje med denna argumentation fram ett förslag som syftade till att ogiltigförklara tidigare instrument inom en rad straffrättsliga områden.⁹¹ Europaparlamentet delade inte denna uppfattning, och ansåg istället att Pupinodomen endast borde tillämpas försiktigt från fall till fall och på de områden som avser gemenskapens viktigaste principer, mål och befogenheter.⁹²

Rättsläget beträffande straffrättsens roll inom EU var således även efter Pupinodomen mycket oklart. Denna oklarhet eliminerades emellertid till viss mån genom Lissabonfördragets ikraftträdande den 1 december 2009. Genom detta ändringsfördrag⁹³ löstes EU:s pelarstruktur helt upp. Åtskillnaden mellan EG och EU skrotades, och istället skapades en gemensam EU-rättslig plattform. Denna förändring konkretiserade straffrättsens förflyttning från mellanstatligt till överstatligt samarbete. I följande avsnitt följer en redogörelse för Lissabonfördragets närmare betydelse för straffrättsens fortsatta roll inom unionen.

4.2 Lissabonfördraget och straffrätten

Lissabonfördraget började gälla den 1 december 2009. Lissabonfördraget är ett ändringsfördrag och aktualiserar därmed en rad förändringar i de redan existerande fördragstexterna. Lissabonfördraget innebär bl.a. nya beslutsregler i ministerrådet, fler Europaparlamentariker och en fast ordförande för stats- och regeringschefernas toppmöte. I och med fördraget upphörde EG att existera och ersattes av EU.⁹⁴

Ur ett straffrättsligt perspektiv är slopandet av pelarstrukturen utan tvivel den viktigaste förändringen som Lissabonfördraget medför. Detta innebär att det straffrättsliga området nu även formellt faller under EU:s överstatliga kompetens, dvs. att EU och medlemsstaterna nu delar rätt att besluta om regler inom vissa delar av det straffrättsliga och polisiära området.⁹⁵ Medlemsländerna har således förlorat sitt veto mot nya straffrättsliga EU-beslut på området.⁹⁶ Tanken är att nu gällande rambeslut och konventioner

---

⁹⁰ Hur långt denna kompetens sträckte sig har diskuterats utförligt i doktrinen. För analys av Pupinodomen, se Asp, s. 396ff och Bergström, s. 135ff.

⁹¹ Se KOM (2005) 583.

⁹² Se INI/2006/2007, punkterna I och J.

⁹³ Att det rör sig om ett *ändringsfördrag* innebär att Lissabonfördraget inte är gällande i sig, utan måste läsas tillsammans med EG-fördraget, EU-fördraget och den mängd övriga ändringsfördrag som har vidtagits sedan unionens bildande.

⁹⁴ Bergström, m.fl., s. 15.

⁹⁵ Piris, s. 177f.

⁹⁶ Bergström, m.fl., s. 28ff. Då samarbetet tidigare var av mellanstatlig karaktär innebar detta att medlemsstaterna hade rätt att åberopa veto mot mellanstatliga avtal, och därmed välja att stå utanför dessa.

som har beslutats genom det mellanstatliga samarbetet under den forna tredje pelaren, på sikt ska ersättas av förordningar och direktiv.⁹⁷

Även om Lissabonfördraget slår fast att straffrättsliga frågor i princip faller under EU:s överstatliga kompetens, är det emellertid i detta sammanhang viktigt att poängtera att detta inte innebär en obegränsad överstatlig beslutskompetens i straffrättsliga frågor. Bestämmelserna kring det straffrättsliga samarbetet i Lissabonfördraget hittas i artiklarna 82-86. I följande avsnitt redogörs för innebörden av dessa artiklar tillsammans med de grundläggande principer och begränsningar som dessa bygger på.

4.2.1 Artikel 82

Enligt artikel 82 ska det straffrättsliga samarbetet inom unionen bygga på principen om ömsesidigt erkännande av domar och rättsliga avgöranden samt inbegripa en tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar i straffrättsliga frågor med en gränsöverskridande dimension. Denna harmonisering ska ske genom antagandet av EU-rättsliga minimiregler i följande specifikt angivna frågor:

- a) ömsesidig tillåtlighet av bevis mellan medlemsstaterna,
- b) personers rättigheter vid det straffrättsliga förfarandet,
- c) brottsoffers rättigheter,
- d) andra specifika delar av det straffrättsliga förfarandet, vilka rådet i förväg har reglerat genom ett enhälligt beslut efter Europaparlamentets godkännande.

Artikeln möjliggör således harmonisering genom tillämpning av minimiregler på *straffprocessens* domän. Beslut enligt denna artikel ska ske genom kvalificerad majoritet. Vid antagande av dessa minimiregler ska skillnaderna mellan medlemsstaternas rättsliga traditioner och rättssystem beaktas. Vidare anges att denna möjlighet att anta minimiregler ej innebär att medlemsstaterna inte kan föreskriva om egna mer långtgående bestämmelser om skyddet av individen. Medlemsstaterna har också möjlighet att dra i en s.k. nödbroms, innebärande att en medlemsstat som anser att ett utkast till direktiv skulle påverka grundläggande aspekter av dennes straffrättsliga system har möjlighet att protestera. I sådana fall kan det ordinarie lagstiftningsförfarandet tillfälligt skjutas upp. För det fall att konsensus inte uppnås, kan emellertid de medlemsstater som önskar förverkliga direktivets innehåll gå vidare i ett fördjupat samarbete.⁹⁸

Av artikel 82 kan sammanfattningsvis följande huvudsakliga begränsningar och riktlinjer utläsas.

- Samarbetet kring straffprocessuella frågor ska bygga på principen om ömsesidigt erkännande (4.2.1.1).

⁹⁷ <http://www.eu-upplysningen.se/Amnesomraden/Straffratt-och-brottsbekampning/>.

⁹⁸ Artikel 82 punkt 3 och artikel 83 punkt 3.

- En eventuell harmonisering ska ske endast beträffande frågor med en gränsöverskridande dimension (4.2.1.2).
- Harmonisering ska ske genom antagande av EU-rättsliga minimiregler (4.2.1.3).

I det följande diskuteras dessa tre riktlinjer.

4.2.1.1 Principen om ömsesidigt erkännande

Principen om ömsesidigt erkännande av domar och rättsliga avgöranden innebär i huvudsak att domar och beslut som fattas i en EU-medlemsstat ska erkännas och kunna användas i en annan medlemsstat. Medlemsstaterna ska således istället för att ansöka om hjälp med olika åtgärder fatta sina egna beslut, vilka sedan skickas till annan stat för verkställighet.⁹⁹

Vad principen om ömsesidigt erkännande ska innebära i praktiken framgår av artikel 82 första punkten andra stycket. Där stadgas att en tillämpning av principen innebär att Europaparlamentet och rådet genom kvalificerad majoritet får besluta om åtgärder för att

- a) fastställa regler och förfaranden för att säkerställa att alla former av domar och rättsliga avgöranden erkänns i hela unionen,
- b) förebygga och lösa behörighetskonflikter mellan medlemsstaterna,
- c) stödja utbildningen av domare och övrig personal inom rättsväsendet, och
- d) underlätta samarbetet mellan rättsliga eller likvärdiga myndigheter i medlemsstaterna inom ramen för lagföring och verkställighet av beslut.

Principen om ömsesidigt erkännande präglade samarbetet även under tredje pelaren, och är således ingen nyhet i sig.¹⁰⁰ Principen bygger på tanken att låta den traditionella nationella rätten förbli nationell, och att man istället inom unionen vid behov ”byter rätt med varandra”. Principen har etablerats på straffrättens område dels på grund av ett behov av ökade möjligheter till samarbete mellan medlemsstaterna, dels för att alternativet harmonisering inte har ansetts vara ett rättspolitiskt alternativ.¹⁰¹

Ett system som bygger på principen om ömsesidigt erkännande förutsätter att villkoren för överföring av ett beslut eller en dom är färre och att prövningen i den verkställande staten är begränsad och i huvudsak formell. Hur många villkor och hur begränsad prövning som krävs beror på i vilken grad principen får genomslag. Principens genomslag på det straffrättsliga området har hittills omfattat partiella och villkorade erkännanden, innebärande att erkännande har skett för vissa syften och under vissa specifika förutsättningar. En absolut tillämpning av principen om ömsesidigt

⁹⁹ Skr 2004/05:60, s. 115.

¹⁰⁰ Denna princip fanns även innan Tammerforslutsatserna, men det var inte förrän genom dessa som principen fick sitt verkliga genomslag. För en genomgång av principens historiska anknytning, se Nilsson (2005), s. 889ff.

¹⁰¹ Persson, s. 77.

erkännande skulle innebära att en utländsk brottmålsdom i alla avseenden ska behandlas som en inhemsk brottmålsdom.¹⁰²

Principen om ömsesidigt erkännande effektiviserar samarbete mellan medlemsstaterna genom att onödiga dubbelprövningar undviks.¹⁰³ Att erkänna och respektera varandras rättsystem är vidare en grundläggande förutsättning för ett effektivt samarbete, varför denna utveckling kan antas främja gemenskapen inom unionen.¹⁰⁴ Vissa menar att medlemsstaterna inom EU bör sträva efter att komma bort från det traditionella suveränitetstänkandet, och istället studera Europa som *en* politisk enhet.¹⁰⁵ Förespråkarna av en sådan europeisk gemenskap brukar som stöd för detta ofta anföra rättshistoriska argument om medlemsstaternas gemensamma historiska rättsutveckling.¹⁰⁶

Principen om ömsesidigt erkännande kan hävdas vara en naturlig konsekvens av det ökade behov av mellanstatligt samarbete som EU har skapat genom en gemensam europeisk marknad, fri rörlighet och öppna gränser.¹⁰⁷ Principen om ömsesidigt erkännande är emellertid på straffrättens område långt ifrån en okontroversiell princip.¹⁰⁸ I sin fulla tillämpning innebär principen att medlemsstaterna måste acceptera övriga medlemsstaters myndighetsutövning i det egna landet, utan egentlig omprövning i sak. Detta innebär att de nationella myndigheterna måste acceptera att en utländsk myndighet har fattat det egentliga beslutet som sedan ska erkännas och verkställas förutsättningslöst på det egna territoriet. Detta anses av vissa kunna leda till rättsosäkerhet och systemfrämmande lösningar från ett nationellt perspektiv.¹⁰⁹

En annan kritik som har anförts mot principen om ömsesidigt erkännande är att den i sin förlängning oundvikligen kommer att medföra harmonisering av det straffrättsliga området. Principen förutsätter att medlemsstaterna i grunden litar på varandras domar och beslut. Ett sådant förtroende anses av vissa förutsätta harmonisering, med argumentet att medlemsstaterna med rådande rättsliga olikheter aldrig kan förlita sig på utländska beslut och domar fullt ut. Till vilken grad harmonisering kommer att ske råder det delade meningar om. Vissa menar emellertid att principen om ömsesidigt erkännande i sin förlängning kommer att medföra kraftig harmonisering, då medlemsstaterna inte fullt ut kommer att vara beredda att erkänna och

---

¹⁰² Asp, s. 46f.

¹⁰³ Jfr Wersäll (2005), s. 885.

¹⁰⁴ Wersäll (2005), s. 884.

¹⁰⁵ Se Melossi, s. 52ff.

¹⁰⁶ Se Träskman (2005), s. 898. Träskman menar i detta avseende att även om man på ett generellt plan kan tala om en gemensam europeisk rätt med historisk förankring, är detta framför allt relevant på privaträttens område. Straffrätten har enligt Träskman även i ett rättshistoriskt perspektiv till stor del varit avskild från de europeiska influenserna.

¹⁰⁷ Gröning, s. 30 och Träskman (2005), s. 866f. Se även avsnitt 4.2.1.2 angående gränsöverskridande brottslighet och dess utveckling inom unionen.

¹⁰⁸ Herlin-Karnell, s. 3.

¹⁰⁹ Persson, s. 11 och 76ff.

verkställa ett beslut om de inte *säkert* vet att prövningen har gått rätt till.¹¹⁰ Harmoniseringens risker och effekter utreds nedan under avsnitt 4.2.1.3.

Idag gäller att EU:s medlemsstater ska erkänna och verkställa varandras domar och beslut om frysning av egendom och om bevis¹¹¹, förverkande av egendom¹¹² och bötesstraff¹¹³. Ministerrådet har även antagit flera andra rambeslut i syfte att förverkliga principen om ömsesidigt erkännande. Bland dessa kan nämnas ett rörande bevisupptagning¹¹⁴, ett rörande överförande av vissa frihetsberövande påföljder¹¹⁵ och ett rörande en europeisk övervakningsorder¹¹⁶. Syftet bakom dessa rambeslut är att införa principen om ömsesidigt erkännande för att

- inhämta bevis i brottmål,
- förbättra samarbetet mellan länderna i de fall en person i en medlemsstat dömts till en icke frihetsberövande påföljd medan personen bor och lever i en annan medlemsstat, samt
- möjliggöra för häktade EU-medborgare som vistas i ett annat EU-land än sitt hemland att i större utsträckning kunna återvända till sitt hemland för att frihetsberövas istället för att sitta häktade i rättegångslandet.

En fördjupad genomgång av de rambeslut som direkt berör straffverkställighetsfrågor följer under avsnitt 5.1.1.

4.2.1.2 Gränsöverskridande dimension

Som har konstaterats i föregående avsnitt har EU i viss mån skapat ett ökat behov av straffrättsligt samarbete mellan medlemsstaterna. En gemensam europeisk marknad, fri rörlighet och öppna gränser har skapat nya utvecklingsmöjligheter för brottsligheten i Europa. Brottsligheten antas inte bara ha ökat i volym och fått en internationell prägel, utan dessutom ha förändrats till sin karaktär. Brottslingarna tycks enligt denna uppfattning ha

---

¹¹⁰ Se t.ex. Wersäll (2005), s. 885 och Bäcklund, Agneta, (2005), s. 878f.

¹¹¹ Rådets rambeslut 2003/577/RIF av den 22 juli 2003 om verkställighet i Europeiska unionen av beslut om frysning av egendom eller bevismaterial.

¹¹² Rådets rambeslut 2005/212/RIF av den 24 februari 2005 om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott.

¹¹³ Rådets rambeslut 2005/214/RIF av den 24 februari 2005 om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på bötesstraff.

¹¹⁴ Rådets rambeslut 2008/978/RIF av den 18 december om en europeisk bevisinhämtningsorder för att inhämta föremål, handlingar eller uppgifter som ska användas i straffrättsliga förfaranden. Medlemsstaterna ska enligt artikel 23 i detta rambeslut vidta de åtgärder som är nödvändiga för att följa bestämmelserna i detta rambeslut före den 19 januari 2011.

¹¹⁵ Rådets rambeslut 2008/947/RIF av den 27 november 2008 om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på domar och övervakningsbeslut i syfte att övervaka alternativa påföljder och övervakningsåtgärder. Medlemsstaterna ska enligt artikel 25 vidta de åtgärder som är nödvändiga för att följa detta rambeslut senast den 6 december 2011.

¹¹⁶ Rådets rambeslut 2009/829/RIF av den 23 oktober 2009 om tillämpning mellan Europeiska unionens medlemsstater av principen om ömsesidigt erkännande på beslut om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande. Medlemsstaterna ska enligt artikel 27 vidta de åtgärder som är nödvändiga för att följa bestämmelserna i detta rambeslut senast den 1 december 2012.

blivit mer hämningslösa, mer beräknande och mer målmedvetet kriminella sedan unionens bildande.¹¹⁷

Den fria rörligheten inom EU har således bidragit till att även brottsligheten har gynnats. Inslaget av internationell och organiserad brottslighet har ökat i takt med EU:s utveckling. För att kunna bemöta detta hot och slå mot brottslighetens rot krävs ett effektivt brottsbekämpande samarbete över gränserna. Ett sådant samarbete kan t.ex. innefatta rättslig hjälp att inhämta bevisning från annan medlemsstat, begäran om utlämning eller överförande av den misstänkte när denne befinner sig utomlands, samarbete när brottsligheten omfattar flera medlemsstater eller situationer då lagföringen helt enkelt är lämpligare i ett annat land.¹¹⁸ Det tycks sammantaget vara omöjligt att på allvar bekämpa gränsöverskridande brottslighet utan ett straffrättsligt samarbete som sträcker sig utanför nationsgränserna.¹¹⁹

Lissabonfördraget stadgar att tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar i straffrättsliga frågor ska begränsas till frågor med en gränsöverskridande dimension. Detta innebär att EU:s straffrättsliga harmoniseringsmöjligheter endast omfattar gränsöverskridande och allvarlig brottslighet. Vad som i framtiden kommer att anses vara av gränsöverskridande karaktär kan komma att skilja sig från det EU idag uppfattar som gränsöverskridande. I takt med att EU-samarbetet utvecklas och fördjupas, kan även antalet frågor av gränsöverskridande karaktär förväntas öka. Medlemsstaterna har idag fortfarande exklusiv rätt att besluta hur lag, ordning och den inre säkerheten ska organiseras. Detta innebär att det ytterst är Sverige som beslutar hur polis, domstolar och övriga brottsbekämpande myndigheter ska arbeta.¹²⁰

4.2.1.3 Harmonisering genom antagande av minimiregler

Enligt artikel 82 ska det straffrättsliga samarbetet rörande straffprocessuella frågor inbegripa en tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar i straffrättsliga frågor med en gränsöverskridande dimension. Denna harmonisering ska ske genom antagandet av EU-rättsliga minimiregler i följande specifikt angivna straffprocessuella frågor:

- a) ömsesidig tillåtlighet av bevis mellan medlemsstaterna,
- b) personers rättigheter vid det straffrättsliga förfarandet,
- c) brottsoffers rättigheter, och

---

¹¹⁷ Jfr Träskman (2005), s. 866ff. Träskman menar emellertid att behovet av en effektivare brottskontroll är ett argument som till viss mån saknar objektiv och empiriskt förankrad dokumentation.

¹¹⁸ Wersäll (2005), s. 882.

¹¹⁹ Persson, s. 31f. Persson poängterar emellertid att den allvarliga och gränsöverskridande brottsligheten som det ofta talas om i faktiska tal sannolikt utgör en ganska begränsad del av den totala brottsligheten.

¹²⁰ Bergström, m.fl., s. 50f.

- d) andra specifika delar av det straffrättsliga förfarandet, vilka rådet i förväg har reglerat genom ett enhälligt beslut efter Europaparlamentets godkännande.

Som påpekats i avsnitt 4.2.1.1 ovan gynnar viss harmonisering det straffrättsliga samarbetet inom unionen och genomförande av principen om ömsesidigt erkännande. I syfte att bekämpa gränsöverskridande brottslighet finns det därför goda skäl för harmonisering på det straffprocessuella området där det kan underlätta det praktiska och operativa straffrättsliga samarbetet.¹²¹

Artikel 82 öppnar dörren för harmonisering av straffprocessuella frågor beträffande de områden som ovan angivits. I enlighet med denna artikel rör det sig inte om en obegränsad harmoniseringsrätt för EU, utan om en rätt att anta minimiregler beträffande vissa specifikt angivna straffprocessuella frågor. Dessa frågor kan emellertid enligt punkten d) ovan utvidgas till andra specifika delar av det straffrättsliga förfarandet.

Harmonisering genom antagandet av minimiregler kan vid en första anblick tyckas oproblematiske, men medför viktiga konsekvenser. I följande avsnitt diskuteras vilka materiella straffrättsliga konsekvenser som harmonisering kan medföra från ett nordiskt perspektiv. I avsnitt 5.2 diskuteras harmonisering på straffverkställighetsområdet.

4.2.2 Artikel 83

Artikel 83 första stycket ger Europaparlamentet och rådet behörighet att genom direktiv fastställa minimiregler om fastställande av brottsrekvisit och påföljder inom områden med särskilt allvarlig brottslighet med ett gränsöverskridande inslag till följd av brottens karaktär eller effekter eller av ett särskilt behov av att bekämpa dem på gemensamma grunder. Artikel 83 innefattar en uppräkningslista av vilka områden av brottslighet detta avser (terrorism, människohandel, etc.) men medger också en rätt för rådet att med ett enhälligt beslut efter Europaparlamentets godkännande även föra in andra områden av brottslighet under denna behörighet, under förutsättning att området är särskilt allvarligt och gränsöverskridande. Beslut enligt denna bestämmelse fattas genom kvalificerad majoritet, dvs. genom den ordinarie beslutsprocessen.

Innebörden av artikel 83 första stycket är relativt klar. Som i artikel 82 rör det sig även här om fastställande av minimiregler. I artikel 83 rör det sig emellertid om harmonisering av *materiella* frågor av gränsöverskridande karaktär, vilket skiljer artikeln från artikel 82. Beträffande brottslighet av gränsöverskridande karaktär gäller de principer som har beskrivits under avsnitt 4.2.1. På samma sätt som i artikel 82, finns även i anslutning till denna artikel en nödbroms, dvs. en rätt för en medlemsstat att protestera om

---

¹²¹ Bäcklund (2005), s. 880f.

ett direktiv skulle påverka grundläggande aspekter av dennes straffrättsliga system. Även här finns en möjlighet för de stater som önskar fortskrida att ingå i ett fördjupat samarbete.¹²²

Som framgår av avsnitt 3.2.2 har de nordiska länderna traditionellt tillämpat en straffrättslig modell som innefattar en relativt låg repressionsnivå och en socialt förankrad kriminalpolitik. Den nordiska uppfattningen har traditionellt varit att generellt höjda straffskalor och ökad kriminalisering sällan utgör ett effektivt medel för en bättre brottsbekämpning. Denna kriminalpolitiska linje har även visat sig vara effektiv, då de nordiska länderna haft en relativt låg brottslighet i jämförelse med övriga Europa.¹²³

Tillämpning av minimiregler av materiella straffrättsliga bestämmelser kan till sin natur antas medföra en viss repressionsökning för de medlemsstater som idag har en relativt låg repressionsnivå. Detta beror på att minimiregler endast möjliggör en reglering om en minsta gemensamma nämnare mellan medlemsstaterna, t.ex. i form av en stadgad lägsta nivå beträffande straffskalans maximum. Då en gemensam och homogen EU-rättslig uppfattning i straffrättsliga frågor saknas, kommer kompromisser vid en eventuell harmonisering att vara oundvikliga. Harmonisering genom minimiregler kan därför medföra att de medlemsstater med lägst straffnivåer, däribland de nordiska medlemsstaterna, successivt tvingas att kompromissa och därmed höja sin repressionsnivå.¹²⁴

I artikel 83 andra stycket stadgas att om en tillnärmning av medlemsstaternas straffrättsliga lagar och andra författningar visar sig nödvändig för att säkerställa att unionens politik på ett område som omfattas av harmoniseringsåtgärder genomförs effektivt, får minimiregler för fastställande av brottsrekvisit och påföljder på det berörda området meddelas i direktiv. I sådana fall ska dessa direktiv antas enligt samma ordinarie eller särskilda lagstiftningsförfarande som använts för beslutet om harmoniseringsåtgärderna i fråga.

Artikel 83 andra stycket stadgar således en rätt för EU att meddela minimiregler för fastställande av brottsrekvisit och påföljder inom ett område som omfattas av harmoniseringsåtgärder. Detta gäller t.ex. på miljöskyddsområdet.¹²⁵ Formuleringen är emellertid ganska bred och oklar, varför man kan välja att tolka detta stadgande på två alternativa sätt. Man kan å ena sidan välja att tolka stadgandet som ett s.k. *in-blanco-stadgande*, dvs. som en slags ovillkorlig harmoniseringsrätt. En sådan tolkning skulle innebära att EU-lagstiftaren inte behöver påvisa ett gränsöverskridande

---

¹²² Artikel 83 punkt 3 Lissabonfördraget.

¹²³ Bondesson, s. 60f och s. 67f. Viktigt att notera i detta avseende är att *kriminalitetstrender*, d.v.s. ökning eller minskning av kriminalitetsnivån, är likartad i Norden och övriga Europa. Den nordiska kriminalitetsnivån har således ökat i samma takt som i övriga Europa.

¹²⁴ Se bl.a. Träskman (2005), s. 873ff, Bäcklund (2005), s. 880 och Asp, s. 61f.

¹²⁵ Jfr med vad EG-domstolen anförde i det s.k. Pupinomålet (mål C-176/03, *Kommissionen mot rådet*, REG 2005, s. I-7879).

element för antagande av minimiregler enligt denna artikel.¹²⁶ Å andra sidan kan man hävda att det, med beaktande av att straffrätten i övrigt präglas av s.k. delad kompetens mellan EU och medlemsstaterna, ligger i sakens natur att det just måste finnas en gränsöverskridande faktor för att lagstiftning på EU-nivå ska kunna aktualiseras. Principen om att EU endast besitter den befogenhet som fördraget tillerkänner EU samt straffrättens känsliga karaktär är två faktorer som talar för en sådan tolkning.¹²⁷

4.2.3 Artikel 84, 85 och 86

Artikel 84

Enligt artikel 84 får Europaparlamentet och rådet i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet föreskriva åtgärder för att uppmuntra och stödja medlemsstaternas åtgärder när det gäller att förebygga brottslighet. Dessa åtgärder får dock inte omfatta någon harmonisering av medlemsstaternas lagar och andra författningar.¹²⁸

Artikel 85

Artikel 85 stadgar om den närmare innebörden av Eurojusts uppgifter. Eurojust är ett samarbetsorgan där en åklagare från varje medlemsland arbetar över gränserna. Dessa åklagare har till huvuduppgift att fungera som en slags sambandscentral och förbindelselänk mellan medlemsländernas åklagarorganisationer.¹²⁹ Eurojust ska enligt artikel 85 verka för att stödja och stärka samordning och samarbete mellan de nationella myndigheter som har till uppgift att utreda och lagföra allvarlig brottslighet som berör två eller flera medlemsstater eller som det krävs lagföring för på gemensamma grunder. Denna uppgift ska utföras på grundval av operationer som genomförs och information som lämnas av myndigheterna i medlemsstaterna och av Europol.¹³⁰ Europaparlamentet och rådet medges enligt artikeln en rätt att meddela förordningar angående Eurojusts struktur, arbetssätt, verksamhetsområde och uppgifter.¹³¹

Artikel 86

Artikel 86 möjliggör för rådet att genom förordningar i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande inrätta en europeisk åklagarmyndighet som baseras på Eurojust. För ett sådant beslut ska rådet besluta med enhällighet efter Europaparlamentets godkännande.¹³² Om en sådan europeisk åklagarmyndighet inrättas är denna behörig att, i förekommande fall i samverkan med Europol, utreda och lagföra gärningsmän och andra medverkande som har begått brott som skadar unionens ekonomiska

---

¹²⁶ Karnell-Herlin, s. 3.

¹²⁷ Karnell-Herlin, s. 3.

¹²⁸ Artikel 84 Lissabonfördraget.

¹²⁹ Wersäll (2005), s. 882.

¹³⁰ Artikel 85 första punkten första stycket Lissabonfördraget.

¹³¹ Artikel 85 första punkten andra stycket Lissabonfördraget.

¹³² Artikel 86 första punkten första stycket Lissabonfördraget.

intressen.¹³³ Denna behörighet får även utsträckas till att omfatta kampen mot den grova brottslighet som har ett gränsöverskridande inslag och även, som en följd av detta, till att utreda och lagföra gärningsmän och andra medverkanden som begått grova brott som påverkar mer än en medlemsstat.¹³⁴

---

¹³³ Artikel 86 andra punkten Lissabonfördraget.

¹³⁴ Artikel 86 fjärde punkten Lissabonfördraget.

5 Straffverkställighet och EU – en analys

Straffverkställighetsfrågor hör till straffrätten som disciplin, och har i takt med detta område successivt fått en ny roll inom EU-samarbetet. Även straffverkställighetsfrågor kan således numera bli föremål för överstatliga beslut i enlighet med den nya kompetensfördelning som Lissabonfördraget bekräftar.

I föregående avsnitt har straffrättens utveckling inom EU beskrivits generellt. De artiklar i Lissabonfördraget som direkt berör det fortsatta straffrättsliga samarbetet inom unionen (82-86) har diskuterats översiktligt. Straffverkställighetsfrågor är av straffprocessuell karaktär, varför framför allt artikel 82 i Lissabonfördraget är av betydelse för en diskussion kring detta samarbete. Samarbetet i straffprocessuella frågor ska enligt artikel 82 bygga på följande tre principer:

- principen om ömsesidigt erkännande,
- harmonisering beträffande frågor med en gränsöverskridande dimension, och
- harmonisering genom antagande av minimiregler.

För att besvara uppsatsens huvudfråga, dvs. hur utvecklingstendenserna inom EU specifikt påverkar - och kan komma att påverka - svensk straffverkställighet, krävs en diskussion kring vilken betydelse ovan anförda principer har för straffverkställighetsaspekter. I avsnitt 4.2 diskuterades dessa principers generella betydelse för straffprocessrättens roll inom EU. Straffprocess innefattar emellertid såväl frågor under förundersökningen som straffverkställighetsaspekter. Straffprocessuella frågor under förundersökning och straffprocessuella frågor under verkställighetsstadiet skiljer sig vidare åt i väsentliga avseenden, varför en diskussion kring straffverkställighetsfrågor inom EU bör behandlas särskilt. I detta avsnitt analyseras därför dessa principer ur ett strikt straffverkställighetsperspektiv.

Avsnittet inleds med en diskussion kring principen om ömsesidigt erkännande och dess betydelse för straffverkställighetsfrågor (5.1). I denna del presenteras även de rambeslut som idag har meddelats av rådet för att förverkliga principen på straffverkställighetsområdet. I avsnittet som följer diskuteras sedan harmonisering på straffverkställighetsområdet (5.2). I denna del diskuteras dels vilka straffverkställighetsfrågor som kan bli föremål för harmonisering enligt artikel 82, dels om medlemsstaternas straffverkställighetslagar kan komma att harmoniseras naturligt genom en tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande. Avslutningsvis diskuteras vilka faktiska konsekvenser utvecklingen innebär från ett svenskt straffverkställighetsperspektiv (5.3).

5.1 Principen om ömsesidigt erkännande

För straffverkställighetsfrågor är principen om ömsesidigt erkännande den i särklass viktigaste utvecklingstendensen inom EU. Principen om ömsesidigt erkännande har varit tongivande även inom ramen för det mellanstatliga samarbetet rörande straffverkställighetsfrågor under den tredje pelaren, men har tidigare inte fått fullt genomslag på detta område. Reglerna kring överföring av straffverkställighet mellan medlemsstater är ett talande exempel på att det har förekommit en viss skepticism gentemot tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på detta område. Regler kring överföring av straffverkställighet mellan medlemsstaterna diskuteras under avsnitt 5.1 och 5.3.

Principen om ömsesidigt erkännande på straffverkställighetsområdet regleras i artikel 82 Lissabonfördraget. Enligt artikel 82 första punkten andra stycket, innebär principen om ömsesidigt erkännande på straffprocessens område att Europaparlamentet och rådet genom kvalificerad majoritet får besluta om åtgärder för att

- a) fastställa regler och förfaranden för att säkerställa att alla former av domar och rättsliga avgöranden erkänns i hela unionen,
- b) förebygga och lösa behörighetskonflikter mellan medlemsstaterna,
- c) stödja utbildningen av domare och övrig personal inom rättsväsendet, och
- d) underlätta samarbetet mellan rättsliga eller likvärdiga myndigheter i medlemsstaterna inom ramen för lagföring och verkställighet av beslut.

Även om principen om ömsesidigt erkännande i sig inte är någon nyhet på straffverkställighetsområdet, kommer Lissabonfördraget rimligtvis att effektivisera genomförandet av principen avsevärt. Som har beskrivits ovan avsnitt 4.1 och 4.2 innebär Lissabonfördraget att straffrättens förflyttning från mellanstatligt till överstatligt samarbete konkretiseras. De instrument som antas med stöd av artikel 82 Lissabonfördraget kommer därav att stå över nationell lagstiftning i frågor av gränsöverskridande karaktär. De rambeslut och konventioner som idag reglerar straffverkställighet inom unionen kommer på sikt att ersättas av förordningar och direktiv.¹³⁵ Detta medför att medlemsstaterna fr.o.m. Lissabonfördraget förlorar sin vetorätt mot förslag som förverkligar principen om ömsesidigt erkännande på straffverkställighetsområdet.¹³⁶

Förutsättningslös verkställighet av utländska domar och beslut är vidare en kärnfråga i ett samarbete som bygger på principen om ömsesidigt erkännande. Principen innebär bl.a. att en dom eller beslut som har

---

¹³⁵ EU-upplysningen. <http://www.eu-upplysningen.se/Amnesomraden/Straffratt-och-brottsbekampning/Omsesidigt-erkannande/>. Under en övergångsperiod kommer emellertid rättsakter som inte längre kan beslutas om inom ramen för ett mellanstatligt samarbete att fortsätta gälla på straffrättens område. Detta innebär att t.ex. rambeslut fortsätter att gälla tills dess att de har upphävts eller ersatts.

¹³⁶ Bergström, m.fl., s. 28ff.

meddelats i en medlemsstat ska kunna *verkställas* i en annan medlemsstat utan några kontroller eller förnyade materiella prövningar.¹³⁷ Om verkställighetslandet prövar frågan materiellt på nytt, har principens genomförande delvis misslyckats.¹³⁸ De nationella verkställighetssystemen är således i viss mån avgörande för genomförandet av principen om ömsesidigt erkännande, då det är i dessa system som beslut och domar enligt principen *de facto* ska erkännas och verkställas.

Av punkterna a) och d) i artikel 82 (se ovan) framgår att Europaparlamentet och rådet genom kvalificerad majoritet får besluta om åtgärder för att fastställa regler och förfaranden i syfte att säkerställa att alla former av domar och rättsliga avgöranden erkänns i hela unionen. Detta ska ske i syfte att underlätta samarbetet mellan rättsliga eller likvärdiga myndigheter i medlemsstaterna inom ramen för lagföring och verkställighet av beslut. Dessa punkter har direkt betydelse för det fortsatta samarbetet mellan medlemsstaterna rörande straffverkställighetsfrågor. Punkten a) öppnar dörren för överstatliga regler som *kräver* full tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på straffverkställighetsområdet. Punkten d) ger Europaparlamentet och rådet möjlighet att underlätta samarbetet mellan rättsliga eller likvärdiga straffverkställighetsmyndigheter i medlemsstaterna inom ramen för verkställighet av straffrättsliga beslut.

Principen om ömsesidigt erkännande kommer rimligen att spela en viktig roll för de nationella straffverkställighetsreglernas fortsatta utveckling. På motsvarande sätt kommer även straffverkställighetsområdet att spela en nyckelroll för förverkligandet av principen om ömsesidigt erkännande på straffrättens område. Först genom förutsättningslös straffverkställighet i medlemsstaterna av straffdomar från andra medlemsstater, kan fri rörlighet av straffdomar inom EU skapas.¹³⁹ Detta ställer nya och reella krav på ömsesidigt förtroende mellan medlemsstaterna. Ett samarbete som grundar sig på principen om ömsesidigt erkännande men där det ömsesidiga förtroendet brister, bidrar till en rättsosäkerhet. Medlemsstaterna kan då inte veta säkert att deras nationella beslut och domar inte ifrågasätts och ändras i en annan medlemsstat.¹⁴⁰

På straffprocessrättens område trädde principen om ömsesidigt erkännande från början in som ett mindre kontroversiellt alternativ till harmonisering. Bakom principens genomförande låg ytterst en önskan om att centralisera polisarbetet, åklagararbetet och domstolsarbetet för att uppnå effektivare möjligheter att bekämpa gränsöverskridande brottslighet. Detta hade även kunnat ske exklusivt genom harmonisering av strafflagarna, men denna åtgärd var inte medlemsstaterna beredda att vidta. Principen om ömsesidigt erkännande blev därav den perfekta kompromissen. Principen inkräktade inte allt för mycket på medlemsstaternas straffrättsliga suveränitet, men

---

¹³⁷ Gröning, s. 49.

¹³⁸ Jfr Wersäll (2005), s. 885.

¹³⁹ Gröning, s. 49.

¹⁴⁰ KOM (2004), s. 13.

kunde samtidigt förbättra möjligheterna till brottsbekämpande samarbete.¹⁴¹ Att notera är således att centralisering av straffverkställighetssystemen från början inte utgjorde ett huvudskäl för principens inträde på straffprocessrättens område. Fokus låg istället på de delar av straffprocessen som föregår straffverkställigheten – dvs. arbetet under förundersökning och rättegång fram till slutlig dom.

Principen om ömsesidigt erkännande på straffprocessrättens område medför emellertid oundvikligen konsekvenser även för straffverkställighetsfrågor. Överföring av straffverkställighet mellan medlemsstaterna är ett gott exempel på att straffverkställighetsaspekter kan vara av gränsöverskridande karaktär, och därmed kräva ömsesidigt förtroende. Genomförandet av principen om ömsesidigt erkännande på straffrättens område förutsätter vidare att medlemsstaterna känner förtroende för varandras straffrättsliga system i sin helhet. För att en nationell straffverkställighetsmyndighet ska verkställa och erkänna en utländsk straffdom fullt ut, krävs att denna kan förlita sig på att den utländska domen är materiellt riktig. På motsvarande sätt måste domslandet kunna förlita sig på straffverkställighetssystemet i ett potentiellt verkställighetsland. Det ömsesidiga förtroendet mellan medlemsstaterna måste således omfatta samtliga delar av det straffrättsliga förfarandet i syfte att undvika ett ineffektivt system där dubbelprövningar vidtas i onödan.¹⁴²

Principen om ömsesidigt erkännande på straffrättens område är ett kontroversiellt ämne.¹⁴³ Då medlemsstaternas straffverkställighetspolitik skiljer sig åt i betydande avseenden, är det inte alltid en lätt sak för en myndighet i domslandet att känna reellt förtroende för hur verkställigheten kommer att utformas efter t.ex. en straffverkställighetsöverföring till en annan medlemsstat. Principen innebär i sin förlängning att medlemsstaterna dels förutsättningslöst ska ”släppa in” övriga medlemsstaters främmande straffrättsliga system på eget territorium, dels att de inte ifrågasätter eller omprövar dessa utländska straffrättsliga beslut och domar.¹⁴⁴ Avvägningen mellan principen om ömsesidigt erkännande och effektivitet gentemot medlemsstaternas intresse av att säkerställa att straffverkställigheten alltid följer de grundläggande nationella straffverkställighetsideologierna, är en viktig fråga för den fortsatta utvecklingen på området.

Mot bakgrund av att olikheter mellan medlemsstaternas straffverkställighetssystem kan försvåra ett effektivt samarbete rörande överföring av brottmålsdomar, kan argumenteras för att ett visst mått av harmonisering naturligt kommer att följa med principen om ömsesidigt erkännande på detta område.¹⁴⁵ Medlemsstaterna kan förmodas känna ett större förtroende för en straffdom som härrör från ett system som liknar det

---

¹⁴¹ Persson, s. 77.

¹⁴² Wersäll (2005), s. 884f.

¹⁴³ Herlin-Karnell, s. 3.

¹⁴⁴ Jfr Persson, s. 79.

¹⁴⁵ Se t.ex. Wersäll (2005), s. 885 och Bäcklund (2005), s. 878f.

egna.¹⁴⁶ Genom harmonisering skulle de olikheter som skapar misstro mellan medlemsstaterna således kunna förintås, vilket kan gynna ett effektivt genomförande av principen om ömsesidigt erkännande.¹⁴⁷ En eventuell harmonisering av straffverkställighetsregler diskuteras utförligt under avsnitt 5.2.

Som har konstaterats ovan kommer en ökad tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på straffrättens område att medföra nya krav på de nationella straffverkställande myndigheterna. Fortsättningsvis kommer dessa förmodligen att verkställa fler utländska domar och beslut utan föregående nationell omprövning i sak, vilket ställer krav på reellt förtroende. Principen om ömsesidigt erkännande medför emellertid också att nationella straffverkställande myndigheter på motsvarande sätt kan förlita sig på att utländska myndigheters verkställighet sker i enlighet med den inhemska domen, vilket i motsvarande mån kan underlätta myndigheternas arbete. Ömsesidigt förtroende garanterar att den inhemska domen får samma eller mycket liknande rättsverkan i en annan medlemsstat som om den hade verkställts inom landets gränser. Detta ökar den straffverkställande myndighetens möjligheter att resocialisera den dömda på bästa sätt genom att placeringen av denne inte begränsas av landets gränser.¹⁴⁸

För att ett domsland ska kunna känna ett reellt ömsesidigt förtroende till ett potentiellt verkställighetsland, krävs emellertid enligt min mening också att det från ett nationellt perspektiv är möjligt att förutse konsekvenserna av en överföring innan denna har ägt rum. Ömsesidigt förtroende förutsätter således rimligen att det på förhand går att skapa sig en relativt tydlig överblick av vad straffverkställighet i en annan medlemsstat kan komma att innebära. Straffverkställighetsregler som omöjliggör en sådan inblick och förutsebarhet, t.ex. genom att lämna mycket stor beslutsmakt till den nationella myndigheten i det enskilda fallet, kan därför motverka ett ömsesidigt förtroende mellan medlemsstaterna. Sådana regler försvårar således ett straffverkställighetssamarbete inom EU som bygger på principen om ömsesidigt erkännande. Frågan huruvida det svenska straffverkställighetssystemets individualiseringstendenser motverkar genomförandet av principen om ömsesidigt erkännande diskuteras under avsnitt 5.3.

Utöver risken för att svåröverskådliga straffverkställighetssystem motverkar principen om ömsesidigt erkännande, medför principen även en risk för att viktiga frågor ”faller mellan stolarna”. Medlemsstaternas straffsystem skiljer sig åt beträffande struktur och innehåll. De nationella straffreglerna är inte utformade för att låta ett annat system ta över mellan dom och

---

¹⁴⁶ Det nordiska samarbetet i straffrättsliga frågor är ett gott exempel på att rättslikhet gynnar effektiva samarbetsmöjligheter, se ovan avsnitt 3.2.

¹⁴⁷ Persson, s. 37.

¹⁴⁸ Jfr Bäcklund (2005), s. 880 och Prop. 2007/08:84, s. 5. Se även ovan avsnitt 2 angående en individualpreventiv straffrättsideologi. Med ett individualpreventivt betraktelsesätt kan principen om ömsesidigt erkännande på sikt leda till färre brott, genom att resocialiseringsmöjligheterna förbättras.

straffverkställighet. En fråga som i ett land behandlas som en materiell fråga, kan i ett annat land vara av processuell karaktär. En ökad tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på straffrättens område innebär därför en risk för att vissa frågor helt faller bort under överföringen mellan medlemsstaterna, eller i vissa fall att en fråga kommer att prövas två gånger.¹⁴⁹ Ur ett straffverkställighetsperspektiv innebär detta ytterligare ett osäkerhetsmoment som kan komma att hämma de nationella straffverkställighetsmyndigheternas benägenhet att utan materiell omprövning i sak erkänna och verkställa övriga medlemsstaters straffdomar.

Europeiska rådet har antagit flera rambeslut i syfte att förverkliga principen om ömsesidigt erkännande. Dessa beslut har berört straffprocessuella frågor gällande såväl förundersökning som straffverkställighet. De rambeslut som idag har antagits av rådet i syfte att förverkliga principen om ömsesidigt erkännande, och som är av betydelse för straffverkställighet är följande:

- Rambeslutet om en europeisk arresteringsorder och överlämnande mellan medlemsstaterna,¹⁵⁰
- rambeslutet om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på bötesstraff,¹⁵¹
- rambeslutet om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på brottmålsdomar avseende fängelse eller andra frihetsberövande åtgärder i syfte att verkställa dessa inom EU,¹⁵² och
- rambeslutet om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på domar och övervakningsbeslut i syfte att övervaka alternativa påföljder och övervakningsåtgärder.¹⁵³

Rambeslutet om en europeisk arresteringsorder

Rambeslutet om en europeisk arresteringsorder och överlämnande mellan medlemsstaterna ersatte i princip de utlämningsförfaranden som tidigare tillämpades mellan EU:s medlemsstater.¹⁵⁴ Rambeslutet innebär att en person under vissa förutsättningar kan överlämnas för lagföring eller straffverkställighet till den stat som har utfärdat arresteringsordern. Ur ett straffverkställighetsperspektiv innebär detta en möjlighet för domslandet att begära personer som befinner sig utomlands överlämnade för straffverkställighet, under förutsättning att den eftersökte är medborgare eller har en annan stark anknytning till detta land.¹⁵⁵ Genom rambeslutet avskaffades det traditionella utlämningskravet på dubbel straffbarhet för 32

¹⁴⁹ Wersäll (2005), s. 885f.

¹⁵⁰ Rådets rambeslut 2002/584/RIF av den 13 juni 2002 om en europeisk arresteringsorder och överlämnande mellan medlemsstaterna.

¹⁵¹ Rådets rambeslut 2005/214/RIF av den 24 februari 2005 om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på bötesstraff.

¹⁵² Rådets rambeslut 2008/909/RIF av den 27 november 2008 om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på brottmålsdomar avseende fängelse och andra frihetsberövande åtgärder i syfte att verkställa dessa inom Europeiska unionen.

¹⁵³ Rådets rambeslut 2008/947/RIF av den 27 november 2008 om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på domar och övervakningsbeslut i syfte att övervaka alternativa påföljder och övervakningsåtgärder.

¹⁵⁴ Prop. 2003/04:7, s. 1.

¹⁵⁵ Jfr 2 kap. 1 § lagen (2003:1153) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder.

kategorier av brott. Beslutet innebär att rättsliga myndigheter i olika EU-stater jämföras på samma sätt som myndigheter inom en och samma stat.¹⁵⁶

Rambeslutet om bötesstraff

Rambeslutet om bötesstraff innebär att EU-länder utan formaliteter kan verkställa böter som domstolar eller myndigheter i ett annat EU-land har dömt ut.¹⁵⁷ För ett antal brott som leder till böter har kravet på dubbel straffbarhet slopats.¹⁵⁸ Formerna för beslutets verkställighet regleras av lagen i den verkställande staten på samma sätt som gällande nationella bötesstraff.¹⁵⁹

Rambeslutet om brottmålsdomar avseende fängelse eller andra frihetsberövande åtgärder

Rambeslutet om brottmålsdomar avseende fängelse eller andra frihetsberövande åtgärder innebär att ett frihetsstraff eller en annan frihetsberövande åtgärd som efter ett straffrättsligt förfarande har dömts ut av en domstol för en straffbar gärning, efter begäran ska erkännas och verkställas i den medlemsstat där den dömde är medborgare, har sin stadigvarande hemvist eller till vilken den dömde har en annan stark anknytning.¹⁶⁰ Den dömdes samtycke krävs i regel inte för överföring enligt rambeslutet, vilket skiljer detta från tidigare ordning. Den verkställande staten får vidare enligt rambeslutet endast anpassa straffet till den högsta nivå som föreskrivs för en brottslig gärning enligt den nationella lagstiftningen, och enbart i de fall straffets längd är oförenlig med grundläggande rättsprinciper i den statens lagstiftning. Om påföljdens art skulle vara oförenlig med den verkställande statens lagstiftning, får påföljden anpassas till det straff som föreskrivs för brott av samma typ.¹⁶¹

Rambeslutet om erkännande och övervakning av villkorliga och alternativa påföljder

Rambeslutet om erkännande och övervakning av villkorliga och alternativa påföljder innehåller slutligen regler enligt vilka en annan medlemsstat än den i vilken den berörda personen har dömts, ska erkänna domar och övervakningsbeslut. Reglerna innefattar även en skyldighet för den verkställande medlemsstaten att verkställa de övervakningsåtgärder som påförts på grundval av en dom eller alternativa påföljder innefattade i en sådan dom. Den verkställande myndigheten ska även fatta alla andra beslut med anknytning till den domen om inte annat föreskrivs i detta rambeslut.¹⁶² Om den alternativa påföljden, övervakningsåtgärden eller prøvotidens längd till sin art eller varaktighet inte överensstämmer med den verkställande statens lagstiftning, får denna enligt rambeslutet anpassas till medlemsstatens lagstiftning. Den anpassade alternativa påföljden,

¹⁵⁶ Rådets rambeslut 2002/584/RIF av den 15 juni 2002 om en europeisk arresteringsorder och om överlämnande mellan medlemsstaterna, EGT L 190 18.6.2002, s. 1.

¹⁵⁷ Artikel 6 Rådets rambeslut 2005/214/RIF.

¹⁵⁸ Artikel 5 Rådets rambeslut 2005/214/RIF.

¹⁵⁹ Artikel 9 Rådets rambeslut 2005/214/RIF.

¹⁶⁰ Regeringskansliets faktapromemoria 2004/05:FPM58, s. 1.

¹⁶¹ Regeringskansliets faktapromemoria 2004/05:FPM58, s. 1f.

¹⁶² Artikel 1 och artikel 8 första punkten i Rådets rambeslut 2008/947/RIF.

övervakningsåtgärden eller prøvotidens längd ska emellertid så nära som möjligt motsvara vad som dömts ut i den utfärdade staten.¹⁶³ För ett antal brott har även i detta rambeslut kravet på dubbel straffbarhet slopats.¹⁶⁴

Samtliga av dessa rambeslut har antagits i syfte att bidra till genomförandet av principen om ömsesidigt erkännande på straffverkställighetsområdet.¹⁶⁵ Genomförandet av dessa rambeslut i de nationella lagstiftningarna innebär att fri rörlighet beträffande bötesstraff, fängelsestraff och andra frihetsberövande åtgärder samt villkorliga och alternativa påföljder skapas. Rambeslutet om en europeisk arresteringsorder och överlämnande mellan medlemsstaterna möjliggör vidare att domslandets möjligheter att utnyttja utländska myndigheter för överlämning av en dömd person ökar.

En förutsättning för att rambeslutens genomförande de facto ska bidra till en förstärkning av principen om ömsesidigt erkännande på straffverkställighetsområdet är att medlemsstaternas rättssystem överlappar varandra till den grad att inga viktiga frågor faller bort eller dubbelprövas.¹⁶⁶ Utöver detta krävs att den verkställande medlemsstaten inte utnyttjar sina möjligheter att anpassa det utländska beslutet efter inhemsk lag mer än vad som är absolut nödvändigt i det enskilda fallet.

Mer om rambeslutens betydelse från ett nationellt straffverkställighetsperspektiv följer under avsnitt 5.3.

5.2 Harmonisering

I avsnitt 5.1 har konstaterats att ett samarbete som bygger på principen om ömsesidigt erkännande i förlängningen kan medföra ett visst mått av harmonisering på straffverkställighetsområdet. Detta kan tyckas märkligt mot bakgrund av att principen om ömsesidigt erkännande från början lanserades som ett mindre kontroversiellt alternativ till harmonisering. Principen om ömsesidigt erkännande kräver emellertid att medlemsstaterna känner ett reellt förtroende för varandras rättssystem i sin helhet. Detta är inte alltid en lätt sak, givet att medlemsstaternas strafflagstiftningar idag varierar kraftigt.¹⁶⁷ Utan harmonisering förutsätter principen om ömsesidigt erkännande inte bara att medlemsstaterna släpper in utländska beslut och domar i det nationella systemet, utan dessutom att de inte ifrågasätter eller omprövar dessa.¹⁶⁸

Vid en diskussion om harmonisering ur ett straffverkställighetsperspektiv, är det viktigt att skilja mellan harmonisering genom antagande av minimiregler enligt artikel 82 och den naturliga tillnärmning av medlemsstaternas

---

¹⁶³ Artikel 9 Rådets rambeslut 2008/947/RIF.

¹⁶⁴ Artikel 10 Rådets rambeslut 2008/947/RIF.

¹⁶⁵ Jfr bl.a. Prop. 2008/09:218, s. 14 och Rådets rambeslut 2008/947/RIF punkt 2.

¹⁶⁶ Se föregående avsnitt beträffande risken för att frågor faller bort eller prövas två gånger.

¹⁶⁷ Wersäll (2005), s. 885f.

¹⁶⁸ Jfr Persson, s. 79.

regelverk som kan uppstå genom ett fördjupat samarbete. Erkännande och verkställande av andra medlemsstaters domar och rättsliga beslut kommer rimligen främja medlemsstaternas öppenhet för nya straffverkställighetsmodeller. Detta kan i sin tur leda till en frivillig och successiv tillnärmning av medlemsstaternas straffverkställighetsregler.¹⁶⁹ Då denna form av tillnärmning är frivillig, kommer den inte att diskuteras utförligare i detta avsnitt. Fokus kommer istället att ligga på harmonisering i egentlig mening, dvs. harmonisering genom antagande av gemensamma minimiregler inom EU.

Harmonisering på straffprocessrättens område regleras i artikel 82 Lissabonfördraget. Enligt artikel 82 ska det straffrättsliga samarbetet rörande straffprocessuella frågor innebära en tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar i straffrättsliga frågor med en gränsöverskridande dimension. Denna harmonisering ska ske genom antagandet av EU-rättsliga minimiregler i följande specifikt angivna straffprocessuella frågor:

- a) ömsesidig tillåtlighet av bevis mellan medlemsstaterna,
- b) personers rättigheter vid det straffrättsliga förfarandet,
- c) brottsoffers rättigheter, och
- d) andra specifika delar av det straffrättsliga förfarandet, vilka rådet i förväg har reglerat genom ett enhälligt beslut efter Europaparlamentets godkännande.

Ur denna lista av områden inom vilka EU-rättsliga minimiregler kan meddelas i syfte att uppnå tillnärmning mellan medlemsstaterna, kan konstateras att endast punkten d) är av potentiell betydelse för straffverkställighetsaspekter. Punkterna a), b) och c) berör andra delar av det straffrättsliga förfarandet. Enligt punkten d) framgår att specifika delar av det straffrättsliga förfarandet kan bli föremål för minimiregler, givet att rådet i förväg har reglerat detta genom ett enhälligt beslut efter Europaparlamentets godkännande. Om straffverkställighetsaspekter ska bli föremål för minimiregler enligt artikel 82, måste således rådet enhälligt vara överens om detta samt Europaparlamentet ha godkänt detta beslut. Straffverkställighetsfrågorna som avses måste härutöver ha en gränsöverskridande dimension¹⁷⁰. I det följande diskuteras huruvida harmonisering av straffverkställighetsreglerna inom EU enligt artikel 82 är ett rimligt framtida scenario, och hur en sådan harmonisering i så fall skulle se ut.

Diskussionen beträffande vilka effekter en harmonisering av det straffrättsliga området kan medföra, har hittills varit centrerad till den materiella straffrätten och en potentiell harmonisering av straffnivåer i repressiv riktning.¹⁷¹ Samarbetet mellan de nordiska länderna är emellertid ett gott exempel på att rättslikhet beträffande straffverkställighetsregler

---

¹⁶⁹ Persson, s. 79f.

¹⁷⁰ Se ovan avsnitt 4.2.1.2.

¹⁷¹ Se bl.a. Träskman (2005), s. 873ff, Bäcklund (2005), s. 880 och Asp, s. 61f. Se även ovan avsnitt 4.2.2.

också främjar möjligheterna för ett ömsesidigt förtroende och effektivt samarbete.¹⁷² Det får anses ligga i sakens natur att vi i högre utsträckning känner förtroende och förståelse för ting som liknar oss själva.

Medlemsstater som ligger nära varandra vad gäller straffverkställighetsideologier, kan således förväntas känna större förtroende för varandra än medlemsstater där det grundläggande värdeunderlaget skiljer sig åt väsentligt.¹⁷³

Från ett samarbetsperspektiv finns det således argument som talar för att vi inom EU bör ha så lika straffverkställighetsregler som möjligt. I ljuset av att bristande ömsesidigt förtroende mellan medlemsstaterna kan ineffektivisera samarbetet, finns det skäl att anta att harmonisering är en effektivare samarbetsprincip än principen om ömsesidigt erkännande.¹⁷⁴ Bristande effektivitet inom samarbetet kommer i linje med detta sannolikt att bli ett allt starkare argument för harmonisering av straffverkställighetsregler inom EU. En ökad tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande bidrar också till en strävan mot ökad harmonisering, genom att synliggöra de svårigheter som olikheterna mellan medlemsstaternas lagstiftningar medför.¹⁷⁵

För att minimiregler beträffande materiella straffrättsfrågor ska få önskad effekt inom unionen, är det vidare nödvändigt att även harmonisera straffverkställighetsregler. En tanke bakom tillämpning av minimiregler inom EU på straffrättsens område är att förhindra att gärningsmän drar nytta av att påföljderna och verkställighetsreglerna ser olika ut i olika medlemsstater genom att förflytta sig mellan länderna. För att förhindra att brottslingar utnyttjar skillnader mellan medlemsstaternas rättssystem, krävs därför en heltäckande harmonisering av det straffrättsliga förfarandet i de avseenden detta är eftersträvansvärt, dvs. såväl straffnivåer som straffverkställighetsfrågor.¹⁷⁶ Det är inte tillräckligt att införa liknande straffsatser i medlemsstaterna om påföljderna när de verkställs tillämpas mer flexibelt respektive mer strikt i olika länder. Från ett straffverkställighetsperspektiv krävs att även bestämmelser och praxis rörande t.ex. villkorlig frigivning, rehabilitering och individanpassning av påföljden har ett liknande innehåll inom unionen.¹⁷⁷

Harmonisering av straffverkställighetsregler inom EU kan mot bakgrund av ovanstående resonemang förväntas ske på motsvarande sätt som på den materiella straffrättsens område tids nog. Detta kommer att påverka straffverkställighetsproblem av gränsöverskridande karaktär, såsom t.ex. frågan om överföring av straffverkställighet mellan medlemsstaterna.¹⁷⁸ Då harmonisering och principen om ömsesidigt erkännande i viss mån är

---

¹⁷² Se ovan avsnitt 3.2.

¹⁷³ Jfr Wersäll (2005), s. 885f.

¹⁷⁴ Wersäll (2005), s. 886.

¹⁷⁵ Bäcklund (2005), s. 878ff.

¹⁷⁶ KOM (2004), s. 10.

¹⁷⁷ KOM (2004), s. 11f.

¹⁷⁸ Se ovan avsnitt 4.2.1.2 angående vad det gränsöverskridande elementet innebär.

ideologiskt motsatta, kan dessa principer emellertid inte genomföras fullt ut var för sig. Harmonisering syftar ytterst till en homogen reglering på EU-nivå. Principen om ömsesidigt erkännande uttrycker istället en motstående önskan om förståelse för att rättssystemen är heterogena.¹⁷⁹ En total harmonisering av det straffrättsliga området skulle oundvikligen leda till att principen om ömsesidigt erkännande på straffverkställighetsområdet inte längre behövs, då olikheter mellan reglerna då har eliminerats. I den mån fullt ömsesidigt förtroende kan uppnås genom ett samarbete grundat exklusivt på principen om ömsesidigt erkännande, kommer på motsvarande sätt harmonisering av straffverkställighetssystemen inom EU inte att vara en nödvändig åtgärd.¹⁸⁰

Trots denna ideologiska motsättning, tycks det emellertid krävas ett visst mått av harmonisering som *komplement* till principen om ömsesidigt erkännande. Total harmonisering, dvs. en helt och hållet unifierad europeisk lagstiftning, bör således anses orealistisk även på sikt. En fullständig tillnärmning av medlemsstaternas system är rimligtvis inte heller behövlig, då medlemsstaterna i vart fall känner ett visst mått av förtroende för varandras rättsliga system redan idag, oavsett vissa skillnader.¹⁸¹ Harmonisering av straffverkställighetsreglerna som ersättning för tillämpningen av principen om ömsesidigt erkännande får därför anses även på sikt utgöra ett orealistiskt scenario. Den fortsatta utvecklingen på straffverkställighetsområdet – och till vilken grad straffverkställighetsreglerna kan komma att harmoniseras - kommer snarare att bero på avvägningen mellan principen om ömsesidigt erkännande och harmonisering, i syfte att uppnå ett effektivt system inom ramen för medlemsstaternas suveränitet.¹⁸²

Vid en diskussion kring vilken grad av harmonisering på straffverkställighetsområdet som kommer att krävas för att uppnå ett effektivt samarbete inom EU måste flera aspekter beaktas. En viktig aspekt är att straffverkställighetsstrukturen i ett land sällan är lika lätt att överblicka som landets materiella brottsbeskrivningar och straffsatser. Det svenska straffverkställighetssystemet är ett gott exempel på ett regelverk där verkställigheten till stor del är individualiserad. Detta innebär att Kriminalvården tillsammans med den dömde har stor inverkan över hur verkställigheten i det enskilda fallet kommer att utformas.¹⁸³ Om harmonisering inom EU ska ske i enlighet med sådana individualiserade straffverkställighetsregler, bör enligt min mening krävas att medlemsstaternas nationella myndigheter upprätthåller en likartad individualiserad bedömning i de enskilda fallen. Annars finns risken att harmonisering inte nämnvärt bidrar till en reell tillnärmning av

---

¹⁷⁹ Gröning, s. 49f.

¹⁸⁰ Asp, Mutual recognition and the development of criminal law cooperation within EU, s. 31f.

¹⁸¹ Nilsson, s. 892 och KOM (2004), s. 8.

¹⁸² Jfr Asp, Mutual recognition and the development of criminal law cooperation within EU, s. 31f, Mitsilegas, s. 111f och Wersäll (2005), s. 885ff. Se även ovan avsnitt 5.1.

¹⁸³ Se ovan avsnitt 3.3.

medlemsstaternas straffverkställighetssystem. Olika straffverkställighetsbedömningar i olika medlemsstater skulle medföra olikheter vilka en brottsling skulle kunna utnyttja.¹⁸⁴

Utöver risken för att vissa av de nationella straffverkställighetssystemen inom EU är oförutsebara till sin natur, finns också en risk för att harmonisering bidrar till än mer otydliga och ostrukturerade nationella straffverkställighetssystem. Implementering av harmoniseringsåtgärder från EU är inte en oproblematiske process. Det är svårt att smidigt passa in EU-instrument i den nationella rätten.¹⁸⁵ Den nationella straffverkställighetsutövaren måste beakta både nationella regler och de bestämmelser som har meddelats på EU-nivå. För att harmonisering av straffverkställighetssystemen inte ska medföra förvirring och rättsosäkerhet krävs att medlemsstaterna införlivar de gemensamma reglerna så fort som möjligt och på ett sätt som gör att de känns som en naturlig del av den nationella lagstrukturen.

Vid en diskussion kring harmonisering och straffverkställighetsfrågor, bör även olikheterna mellan medlemsstaternas straffverkställighetssystem belysas. Straffverkställighetssystemen inom EU skiljer sig åt i betydande avseenden. De nordiska medlemsstaterna har traditionellt haft relativt få intagna i fängelserna i jämförelse med andra delar av Europa.¹⁸⁶ Detta beror dels på kortare utdömda fängelsestider, dels på att de nordiska länderna tillämpar ett relativt flexibelt straffverkställighetssystem med goda möjligheter för den dömda att avtjäna delar av sitt straff i frihet.¹⁸⁷

Harmonisering av straffverkställighetsreglerna inom EU kommer – liksom all harmonisering - oundvikligen att innebära kompromisser. Mot bakgrund av föreliggande skillnader mellan medlemsstaternas straffverkställighetssystem idag och i ljuset av tillämpning av minimiregler i artikel 82, kan harmonisering på straffverkställighetsområdet innebära att de system som idag är relativt flexibla måste förändras till förmån för striktare straffverkställighetsregler.¹⁸⁸ Den rädsla som har uttryckts i den nordiska doktrinen beträffande ökad repression i framför allt de nordiska länderna, bör således även kunna analogt appliceras på straffverkställighetsaspekter.

Sammanfattningsvis kan konstateras att ett visst mått av harmonisering på straffverkställighetsområdet bör förväntas följa naturligt av ett samarbete som bygger på principen om ömsesidigt erkännande. Avvägningen mellan harmonisering och ömsesidigt förtroende kommer att bli en viktig kärnfråga för den fortsatta utvecklingen även på straffverkställighetsområdet. I vilken mån harmonisering kommer att krävas är oklart. I den mån den materiella

---

¹⁸⁴ Jfr KOM (2004), s. 10.

¹⁸⁵ Wersäll (2005), s. 881.

¹⁸⁶ Enligt kommissionens undersökning 2004 kunde det konstateras att andelen intagna per 100 000 invånare i vissa framtida medlemsstater var ungefär sex gånger högre än i de skandinaviska medlemsstaterna. Se KOM (2004), s. 34.

¹⁸⁷ Se ovan avsnitt 3.2 och 3.3.

¹⁸⁸ Se ovan avsnitt 4.2.2.

straffrätten harmoniseras, måste emellertid även straffverkställighetssystemen likformas på sikt. Harmonisering av straffverkställighetsregler innefattar vissa risker som måste beaktas, såsom t.ex. risken för att olikheter vid individualiserade bedömningar motverkar harmoniseringen samt risken för att medlemsstater med relativt flexibla straffverkställighetssystem måste kompromissa till förmån för striktare straffverkställighetsregler.

5.3 EU och svensk straffverkställighet – faktiska konsekvenser och problem

I föregående avsnitt har principen om ömsesidigt erkännande och harmonisering diskuterats ur ett straffverkställighetsperspektiv. Frågan om den lämpligaste avvägningen mellan dessa principer kommer i linje med detta resonemang att bli en kärnfråga för den fortsatta utvecklingen på straffverkställighetsområdet.

Detta avsnitt konkretiserar vad principen om ömsesidigt erkännande och harmonisering innebär, och kan komma att innebära, för det svenska straffverkställighetssystemet. Fokus ligger således på de faktiska konsekvenser och eventuella problem som finns och som kan komma att uppstå ur ett svenskt perspektiv. Följande frågor kommer under diskussionen nedan att tilldelas särskilt fokus:

- Vilka konsekvenser medför utvecklingstendenserna inom EU för den svenska kriminalvården?
- Hur påverkas svensk straffverkställighet av principen om ömsesidigt erkännande idag?
- Motverkar det svenska individualiserade straffverkställighetssystemet ett straffrättsligt samarbete inom EU som bygger på principen om ömsesidigt erkännande?
- Hur kan de svenska reglerna komma att förändras framöver?

Som har påpekats ovan avsnitt 5.1 medför en ökad tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande högre krav på förtroende mellan de nationella straffverkställighetsmyndigheterna. Om principen om ömsesidigt erkännande ska få fullt genomslag i straffverkställighetssamarbetet inom EU, innebär detta att svensk kriminalvård i betydligt högre utsträckning måste grunda verkställighetsbedömningar på utländskt beslutsunderlag. Detta ställer reella krav på ömsesidigt förtroende.¹⁸⁹ Från svenskt straffverkställighetsperspektiv innebär detta att Kriminalvården måste verkställa utländska beslut och domar förutsättningslöst och utan föregående svensk materiell omprövning i sak.

Beträffande de rambeslut som idag har antagits av rådet och som diskuterats under avsnitt 5.1 är det endast rambeslutet om en europeisk

---

¹⁸⁹ Jfr Wersäll (2005), s. 881ff.

arresteringsorder och överlämnande mellan medlemsstaterna som har genomförts i Sverige. Detta rambeslut införlivades i svensk rätt genom lagen (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder (arresteringsorderlagen). Från ett svenskt straffverkställighetsperspektiv innebär genomförande av detta rambeslut att svenska myndigheter måste medverka vid överföring av en person som begärs enligt en europeisk arresteringsorder, om inte något undantag är tillämpligt.¹⁹⁰ Rambeslutet om en europeisk arresteringsorder förstärker principen om ömsesidigt erkännande genom att nationella myndigheter kan begära att utländska myndigheter erkänner och verkställer en arresteringsorder som den nationella myndigheten har utfärdat. Rambeslutet innebär emellertid inte att någon faktisk straffverkställighet överförs mellan medlemsstaterna. Svensk kriminalvård är således inte enligt arresteringsorderlagen förpliktigad att verkställa utländska domar eller beslut, utan endast att medverka till överföring av en person i enlighet med en utländsk arresteringsorder.

Från ett svenskt straffverkställighetsperspektiv innebär ett ökat inflytande av principen om ömsesidigt erkännande både för- och nackdelar. Beträffande frågor om överföring av straffverkställighet, skulle ett ökat inflytande av principen onekligen öka Kriminalvårdens möjligheter att på bästa möjliga sätt resocialisera den dömda. De regler som idag gäller för överföring av straffverkställighet i Sverige regleras genom lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom (internationella verkställighetslagen).¹⁹¹ Denna lag har antagits som ett resultat av framför allt brottmålsdomskonventionen¹⁹² och överförandekonventionen¹⁹³. Lagen kräver inte en direkt överenskommelse med den främmande staten för att straffverkställigheten ska kunna överföras, men tar i första hand sikte på samarbete med de stater som har tillträtt någon av de två konventionerna.¹⁹⁴

Brottmålsdomskonventionen och överförandekonventionen skiljer sig från varandra i flera väsentliga avseenden. Samtliga EU-medlemsstater har tillträtt överförandekonventionen. Överförandekonventionen ställer emellertid inga krav på de anslutande staterna att vare sig överföra eller

---

¹⁹⁰ 2 kap. 6 § lagen (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder. Begäran om överlämnande av en svensk medborgare ska enligt detta lagrum vägras om den eftersökte begär att påföljden ska verkställas i Sverige. Överlämnande får dock ändå ske om den svenske medborgaren vid tiden för gärningen sedan minst två år stadigvarande har vistats i den utfärdande medlemsstaten, såvida det inte med hänsyn till den eftersöktes personliga förhållanden eller av någon annan anledning finns särskilda skäl till att påföljden ändå verkställs i Sverige.

¹⁹¹ Angående det nordiska samarbetet rörande överföring av straffverkställighet, se avsnitt 3.2.3.

¹⁹² European Convention on the International Validity of Criminal Judgments, CETS 070, antagen den 26 juli 1974.

¹⁹³ Convention on the Transfer of Sentenced Persons, CETS 112, antagen den 1 juli 1985.

¹⁹⁴ Överföring kan även ske med stöd av ett straffverkställighetsavtal med en brottstribunal eller en stat som Sverige annars har ett bilateralt samarbete med (t.ex. Thailand). Då dessa är belägna utanför Europa har emellertid denna fråga helt lämnats utan avseende i denna framställning.

överta straffverkställighet. Ett överförande enligt denna konvention förutsätter således såväl den utfärdande statens som den verkställande statens samtycke.¹⁹⁵ Brottmålsdomskonventionen ställer högre krav på de anslutande staterna, och en anmodad stat är enligt denna i stort sett förpliktad att överta verkställighet efter en framställning från domlandet oberoende den dömdes samtycke.¹⁹⁶ Endast tio medlemsstater inom EU har emellertid tillträtt brottmålsdomskonventionen, och överföranden enligt konventionen är mycket sällsynta.¹⁹⁷ Ur ett svenskt straffverkställighetsperspektiv innebär sammantaget dagens regelverk kring överföring av straffverkställighet mellan medlemsstaterna att resocialisering försvåras, då dessa regler medger ett allt för stort utrymme för medlemsstaterna att neka straffverkställighetsöverföring.

Rambeslutet om brottmålsdomar avseende fängelse eller andra frihetsberövande åtgärder, vars innehåll diskuterades ovan avsnitt 5.1.1, innebär ett tydligt steg mot principen om ömsesidigt erkännande och ger Kriminalvården betydligt större möjligheter att resocialisera den dömden. Rambeslutet har inte genomförts i svensk rätt än, men har i sak godkänts av riksdagen.¹⁹⁸ I propositionen till antagandet av rambeslutet angående överföring av fängelsestraff och andra frihetsberövande åtgärder anförs särskilt att den utfärdande staten i linje med resocialiseringssyftet bör förvissa sig om att utsikterna för den dömdes sociala återanpassning förbättras genom ett överförande. I denna bedömning bör den utfärdande staten ta hänsyn till faktorer såsom t.ex. personens anknytning till den verkställande staten genom familjeband samt språkliga, kulturella, sociala, ekonomiska eller andra band till den verkställande staten.¹⁹⁹

Effektiva regler gällande överföring av straffverkställighet mellan medlemsstaterna får således anses ligga väl i linje med traditionell svensk straffverkställighetsideologi om resocialisering.²⁰⁰ Ett ökat inflytande av principen om ömsesidigt erkännande skulle vidare främja möjligheterna för Kriminalvården att samarbeta och ta hjälp av utländska verkställighetsmyndigheter.²⁰¹ Samarbete i praktiska frågor och administrativa frågor rörande t.ex. utbildning av personal och vidareutveckling av kriminalvården skulle möjliggöras i högre utsträckning.

För att principen om ömsesidigt erkännande i praktiken ska medföra ökade möjligheter att resocialisera dömda personer samt främja samarbete med

---

¹⁹⁵ Prop. 1972:98, s. 21f.

¹⁹⁶ Prop. 1999/2000:45, s. 1f.

¹⁹⁷ Prop. 2007/08:84, s. 15ff. Detta beror delvis på att förfarandet enligt vilket överföring av straffverkställighet ska ske enligt brottmålsdomskonventionen är relativt komplicerat. Det krävs bl.a. ett domstolsbeslut i den verkställande staten för att överförande ska kunna ske.

¹⁹⁸ Se Prop. 2007/08:84. Enligt rambeslutet om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på brottmålsdomar avseende fängelse och andra frihetsberövande åtgärder framgår att medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att följa dessa rambeslut senast den 5 december 2011.

¹⁹⁹ Prop. 2007/08:84, s. 5.

²⁰⁰ Se ovan avsnitt 2 och 3.

²⁰¹ Wersäll (2005), s. 881f.

andra medlemsstater för svensk kriminalvård, krävs emellertid ett reellt ömsesidigt förtroende. Ovan avsnitt 5.1 har konstaterats att nationella straffverkställighetsregler som omöjliggör för andra medlemsstater att förutse konsekvenser av ett överförande på förhand kan motverka ett sådant ömsesidigt förtroende mellan medlemsstaterna. Det svenska straffverkställighetssystemet innefattar vidare enligt avsnitt 3.3 ett relativt stort individualiseringsinslag, innebärande att Kriminalvården tillsammans med den domde har stor makt över hur verkställigheten utformas. Dessa regler kan enligt min uppfattning framstå som oförutsebara från ett utländskt myndighetsperspektiv, och kan därför motverka övriga medlemsstaters förtroende gentemot det svenska straffverkställighetssystemet. Detta kan försvåra ett straffrättsligt samarbete inom EU som bygger på principen om ömsesidigt erkännande. Från ett svenskt straffverkställighetsperspektiv kan sammantaget individualiseringstendenserna försvåra samarbetet med övriga medlemsstater.

Principen om ömsesidigt erkännande - utan kompletterande harmoniseringsåtgärder på straffverkställighetsområdet - medför även en risk för att gärningsmän kan utnyttja olikheter mellan medlemsstaternas straffverkställighetssystem till nackdel för Sverige. Som har påpekats ovan avsnitt 5.2 skiljer sig de europeiska straffverkställighetssystemen åt i viktiga avseenden. De nordiska länderna har traditionellt tillämpat en relativt flexibel straffverkställighetspolitik med goda möjligheter för den domde att avtjäna delar av sitt straff i frihet.²⁰² Ovan avsnitt 5.2 har vidare konstaterats att skillnader i såväl straffnivåer som straffverkställighetsformer kan utnyttjas av gärningsmän. Principen om ömsesidigt erkännande, tillsammans med öppnade gränser, kan i linje med detta resonemang i förlängningen bidra till att Sverige tillsammans med övriga nordiska medlemsstater blir ett slags *straffverkställighetsparadis* inom EU. Kvarvarande olikheter mellan medlemsstaternas straffverkställighetssystem kan således i sin förlängning verka till de nordiska medlemsstaternas nackdel.

För att förhindra att olikheter mellan medlemsstaternas straffverkställighetssystem utnyttjas av gärningsmän, är harmonisering ett alternativ. En fullständig harmonisering av straffverkställighetssystemen inom EU skulle onekligen motverka risken för att Sverige och övriga nordiska medlemsstater blir ett slags straffverkställighetsparadis i enlighet med ovanstående resonemang. Ovan avsnitt 5.2 har risken för att harmonisering av straffnivåer tillsammans med ett ökat samarbete genom principen om ömsesidigt erkännande leder till harmonisering av straffverkställighetsregler inom EU diskuterats.

Ur ett svenskt straffverkställighetsperspektiv är emellertid en potentiell harmonisering av straffverkställighetssystemen inte helt oproblematiske. Ovan avsnitt 5.2 konstaterades att harmonisering alltid innebär kompromisser, och att detta på straffverkställighetsområdet kan medföra att de system som idag är relativt flexibla måste förändras till förmån för

---

²⁰² Se ovan avsnitt 3.2.

striktare straffverkställighetsregler.²⁰³ Det svenska straffverkställighetssystemet, såsom det har beskrivits under avsnitt 3.3, får anses vara ett relativt flexibelt straffverkställighetssystem med goda möjligheter att resocialisera den dömda genom individualiserade utslussnings- och verkställighetsmöjligheter. För svensk straffverkställighet kan harmonisering således innebära en förändring mot ett striktare straffverkställighetssystem. Detta kan bidra till den repressionsökning som diskuterades under avsnitt 4.2.2 beträffande materiell harmonisering genom att fler dömda hålls kvar i svenska fängelser.²⁰⁴

---

²⁰³ Se ovan avsnitt 4.2.2.

²⁰⁴ Jfr Träskman (2005), s. 873 som anför att antalet intagna i fängelse kan utgöra ett faktiskt mått på ett lands repressionsnivå. Antalet intagna i fängelser påverkas vidare inte endast av faktiskt utdömda strafftider, utan även av straffverkställighetspolitiken.

6 Avslutande reflektion

Uppsatsens syfte har varit att klargöra hur svensk straffverkställighet påverkas av utvecklingstendenser inom EU. De huvudsakliga frågeställningar som inledningsvis ställdes upp var följande:

- Hur påverkas det svenska straffverkställighetssystemet av utvecklingen inom EU?
- Vad innebär ett ökat inflytande av principen om ömsesidigt erkännande från ett svenskt perspektiv?
- Innebär en ökad tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande att svenska straffverkställighetsregler på sikt oundvikligen kommer att bli föremål för harmonisering?
- Hur bör Sverige agera under det fortsatta straffrättsliga samarbetet inom unionen beträffande straffverkställighetsfrågor?

Det måste till att börja med konstateras att rättsläget beträffande straffverkställighetsfrågor och EU är relativt oklart. Frågan om vad utvecklingstendenserna inom EU faktiskt innebär och kan komma att innebära för svensk straffverkställighetspolitik är således ännu obesvarad. De konsekvenser som idag relativt säkert kan konstateras ur ett svenskt straffverkställighetsperspektiv kan sammanfattas enligt följande:

- Ett ökat inflytande av principen om ömsesidigt erkännande inom EU kommer att medföra nya krav på svensk Kriminalvård att i högre utsträckning grunda verkställighetsbeslut på utländskt beslutsunderlag.
- Rambesluten som har meddelats i syfte att förstärka principen om ömsesidigt erkännande inom EU kommer att öka kriminalvårdens möjligheter att resocialisera den dömda, vilket ligger i linje med svensk traditionell straffverkställighetsideologi.
- Den fortsatta utvecklingen på straffverkställighetsområdet kommer till stor del att bero på avvägningen mellan principen om ömsesidigt erkännande och harmonisering.

Hur det svenska straffverkställighetssystemet påverkas och kommer att påverkas av EU, beror således till stor del på den fortsatta avvägningen mellan principen om ömsesidigt erkännande och harmonisering. Detta medför en osäkerhet kring hur den fortsatta utvecklingen kommer att se ut. De konsekvenser som utvecklingstendenserna inom EU *eventuellt* kan komma att innebära för svensk straffverkställighet kan sammanfattningsvis beskrivas enligt följande:

- Kvarvarande olikheter mellan medlemsstaternas straffverkställighetssystem, tillsammans med ett ökat inflytande av principen om ömsesidigt erkännande, kan medföra en risk för att gärningsmän utnyttjar dessa olikheter till nackdel för Sverige.
- Svenska straffverkställighetsregler kan motverka genomförandet av principen om ömsesidigt erkännande genom att omöjliggöra insyn från övriga medlemsstater och vara oförutsebara till sin natur.

- Kraftig harmonisering av straffverkställighetsregler inom EU kan medföra en risk för att svenska straffverkställighetsregler förändras i striktare riktning.

Att straffverkställighetsregler inom EU *till viss mån* successivt kommer att harmoniseras får enligt min mening anses utgöra ett relativt troligt scenario. Ett ökat och fördjupat samarbete mellan medlemsstaterna kommer att ställa nya krav på effektivitet. De problem som olikheter mellan medlemsstaternas straffverkställighetsregler medför kommer i detta samarbete att synliggöras, vilket kommer att öka behovet av harmonisering. Vidare kan medlemsstaternas öppenhet gentemot övriga medlemsstaters straffverkställighetssystem förväntas öka i takt med ett ökat ömsesidigt förtroende. Detta kommer ytterligare att öka medlemsstaternas benägenhet att förändra det traditionellt nationella till förmån för EU:s gemensamma brottsbekämpande intressen.

Från ett svenskt straffverkställighetsperspektiv kommer den fortsatta utvecklingen rimligtvis därför att bero på vilken *grad* av harmonisering som kommer att realiseras. Hur avvägningen mellan principen om ömsesidigt erkännande och harmonisering kommer att se ut kommer vidare att avgöras av medlemsstaternas benägenhet att förändras till förmån för unionens intressen. Sverige kan således påverka den fortsatta utvecklingen i den ena eller den andra riktningen. Från ett svenskt perspektiv är det därför viktigt att reda ut vilka för- och nackdelar ett ökat inflytande av principen om ömsesidigt erkännande respektive ökad harmonisering medför för straffverkställighetsaspekter, för att sedan aktivt kunna delta i beslutsprocesserna inom EU till förmån för den mest gynnsamma utvecklingslinjen för svenska förhållanden.

Principen om ömsesidigt erkännande gynnar ett effektivt straffverkställighetssamarbete inom EU. Principen om ömsesidigt erkännande tillåter vidare att det som är traditionellt svenskt gällande straffverkställighet behåller sina nationellt karaktäristiska drag. Utöver detta medför principen om ömsesidigt erkännande positiva konsekvenser för samarbete rörande t.ex. överföring av straffverkställighet, vilket ligger väl i linje med svensk straffverkställighetsideologi om resocialisering. Ovan har risken för att harmonisering kan leda till att svenska straffverkställighetsregler ändras i striktare riktning diskuterats. I syfte att bevara det svenska – relativt flexibla och individualiserade – straffverkställighetssystemet bör således Sverige verka för att principen om ömsesidigt erkännande styr den fortsatta utvecklingen inom EU.

Från ett svenskt straffverkställighetsperspektiv måste emellertid risken för att kvarvarande olikheter mellan straffverkställighetssystemen inom EU skapar möjligheter för gärningsmän att utnyttja dessa beaktas. Detta kan vara till Sveriges nackdel, som kan komma att bli ett slags straffverkställighetsparadis p.g.a. de relativt flexibla straffverkställighetsmöjligheter som det svenska systemet erbjuder. Olikheter mellan medlemsstaterna kan vidare ineffektivera samarbetet. I

den mån olikheter mellan medlemsstaters straffverkställighetssystem hämmar ett effektivt samarbete, minskas även Kriminalvårdens möjligheter att resocialisera den dömda. Svenska straffverkställighetsregler kan enligt min uppfattning ytterligare bidra till denna ineffektivisering, genom att omöjliggöra insyn och vara oförutsebara till sin natur. I syfte att effektivisera genomförandet av principen om ömsesidigt erkännande inom EU bör därför Sverige fortsättningsvis i högre grad ta hänsyn till vikten av förutsebarhet och konsekvens vid den fortsatta utvecklingen kring straffverkställighetssystemet.

Oavsett hur den fortsatta utvecklingen på straffverkställighetsområdet kommer att se ut, är det viktigt att Sverige intar en mer aktiv roll inom EU-samarbetet på området. Sverige och övriga nordiska medlemsstater bör därför verka aktivt för att nordisk straffverkställighetspolitik får genomslag i den fortsatta utvecklingen på området och för att styra utvecklingen till de nordiska straffverkställighetssystemens fördel. Svensk passivitet i EU-samarbetet måste elimineras. Svensk straffverkställighetsstruktur måste idag otvivelaktigt betraktas i en europeisk kontext, och det är med denna utgångspunkt som det svenska straffverkställighetssystemet bör vidareutvecklas.

Käll- och litteraturlförteckning

Offentligt tryck

Sverige

Statens offentliga utredningar:

SOU 1972:64, *Kriminalvård*

SOU 2005:54, *Framtidens kriminalvård*

Faktapromemorior:

Faktapromemoria 2004/05:FPM58, *Rambeslut om ett europeiskt verkställighetsbeslut och överförande av dömda personer mellan EU:s medlemsstater*

Propositioner:

Proposition 1962:203, *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.*

Proposition 1972:98, *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottnålsdom, m.m.*

Proposition 1982/83:85 *om ändring i brottsbalken m.m. (villkorlig frigivning och kriminalvård i frihet, m.m.)*

Proposition 1987/88:120 *om ändring i brottsbalken (straffmätning och påföljdsval)*

Proposition 1992/93:4 *om villkorlig frigivning, m.m.*

Proposition 1994/95:124, *Ändringar i kriminalvårdslagstiftningen (anstaltsindelningen m.m.)*

Proposition 1999/2000:45, *Överförande av straffverkställighet utan den dömdes samtycke*

Proposition 2003/04:7, *Lag om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder*

Proposition 2005/06:123, *En modernare kriminalvårdslag*

Proposition 2007/08:84, *Sveriges antagande av rambeslut om överförande av frihetsberövandepåföljder inom Europeiska unionen*

Proposition 2008/09:218, *Lag om erkännande och verkställighet av*

bötesstraff inom Europeiska unionen

Skrivelser:

Skr 2004/05:60, *Berättelse om verksamheten i Europeiska unionen under 2004*

EU

Kommissionen:

Grönbok från kommissionen om tillnärmning, ömsesidigt erkännande och verkställighet av straffrättsliga påföljder i Europeiska unionen, Kom (2004)334 slutlig. [cit. KOM (2004)]

Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet och rådet om följderna av EG-domstolens dom den 13 september 2005 (C 176/03, kommissionen mot rådet). [cit. KOM (2005)]

Europaparlamentet:

Europaparlamentets resolution om följderna av EG-domstolens dom av den 13 september 2005 (Pupino-domen), INI/2006/2007, The implications of the Court's judgment of 13 September 2005 (Case C 176/03 Commission V Council): the Commission's right of initiative, distribution of powers between the first and third pillars as regards provisions of criminal law.

Europeiska rådet

Rådets rambeslut 2002/584/RIF av den 13 juni 2002 om en europeisk arresteringsorder och om överlämnande mellan medlemsstaterna, EGT L 190, 18.6.2002, s. 1-18.

Rådets rambeslut 2003/577/RIF av den 22 juli 2003 om verkställighet i Europeiska unionen av beslut om frysning av egendom eller bevismaterial, EUT L 196, 2.8.2003, s. 45.

Rådets rambeslut 2005/212/RIF av den 24 februari 2005 om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott, EUT L 68, 15.3.2005, s. 49.

Rådets rambeslut 2005/214/RIF av den 24 februari 2005 om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på bötesstraff, EUT L 76, 22.3.2005, s. 16-30.

Rådets rambeslut 2008/909/RIF av den 27 november 2008 om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på brottmålsdomar avseende fängelse och andra frihetsberövande åtgärder i syfte att verkställa dessa inom Europeiska unionen, EUT L 327, 5.12.2008, s. 27-46.

Rådets rambeslut 2008/947/RIF av den 27 november 2008 om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på domar och övervakningsbeslut i syfte att övervaka alternativa påföljder och övervakningsåtgärder, EUT L 337, 16.12.2008, s. 102-122.

Rådets rambeslut 2008/978/RIF av den 18 december om en europeisk bevisinhämningsorder för att inhämta föremål, handlingar eller uppgifter som ska användas i straffrättsliga förfaranden, EUT L 350, 30.12.2008, s. 72.

Rådets rambeslut 2009/829/RIF av den 23 oktober 2009 om tillämpning mellan Europeiska unionens medlemsstater av principen om ömsesidigt erkännande på beslut om övervakningsåtgärder som ett alternativ till tillfälligt frihetsberövande, EUT L 294, 11.11.2009, s. 20.

Övrigt

European Convention on the International Validity of Criminal Judgments, CETS 070, antagen den 26 juli 1974.

Convention on the Transfer of Sentenced Persons, CETS 112, antagen den 1 juli 1985.

Litteratur

Böcker

- Andersson, Robert och Nilsson, Roddy   *Svensk kriminalpolitik*, Upplaga 1:1, Liber AB 2009. [cit. Andersson & Nilsson]
- Asp, Petter   *EU & Straffrätten. Studier rörande den europeiska integrationens betydelse för den svenska straffrätten*, Iustus Förlag, Uppsala 2002. [cit. Asp]
- Bergström, m.fl.   *Lissabonfördraget*, SIEPS 2008:11. [cit. Bergström, m.fl.]
- Bondesson, Ulla V.   *Crime and justice in Scandinavia*, Thomson, Köpenhamn 2005. [cit. Bondesson]
- Borgeke, Martin   *Att bestämma påföljd för brott*, Borgeke och Norstedts Juridik AB, Stockholm 2008. [cit. Borgeke]

- Carlson, Per och Persson, Mikael *Processrättens grunder, 7:e upplagan*, Iustus förlag AB, Uppsala 2004. 8 [cit. Carlson & Persson]
- Frennered, Hans *Nordiska rättsliga myndigheter och det straffrättsliga samarbetet i EU*, TemaNord 2010:523, Nordiska ministerrådet, Köpenhamn 2010. [cit. Frennered]
- Gröning, Linda *EU, staten och rätten att straffa – Problem och principer för EU:s straffrättsliga lagstiftning*, Linda Gröning och Santérus Förlag, Stockholm 2008. [cit. Gröning]
- Herlin-Karnell, Ester *Lissabonfördraget och straffrätten*, SIEPS 2008:9. [cit. Herlin-Karnell]
- Jareborg, Nils *Allmän kriminalrätt*, Jareborg och Iustus Förlag AB, Uppsala 2001. [cit. Jareborg (2001)]
- Straffrättens ansvarslära*, Iustus förlag AB, Uppsala 1994. [cit. Jareborg (1994)]
- Straffrättsideologiska fragment*, Iustus förlag AB, Uppsala 1992. [cit. Jareborg (1992)]
- Jareborg, Nils och Zila, Josef *Straffrättens påföljdslära, 2:a upplagan*, Norstedts juridik, Stockholm 2007. [cit. Jareborg & Zila]
- Mitsilegas, Valsamis *EU Criminal Law*, Volym 17 ur serien ”Modern Studies in European Law”, Valsamis Mitsilegas och Hart Publishing, Portland 2009.
- Persson, Gunnar *Gränslös straffrätt*, SIEPS 2007:4 [cit. Persson]
- Piris, Jean Claude *The Lisbon Treaty. A Legal and Political Analysis*, Jean-Claude Piris 2010. [cit. Piris]

Artiklar

- Asp, Petter *Mutual recognition and the development of criminal law cooperation within the EU*, Harmonization of Criminal Law in Europe, Erling Johannes Husabø, Asbjørn Strandbakken, Intersentia, Oxford 2005.

- Bergström, Maria *Straffrättsliga påföljder inom ramen för den första pelaren: Mål C-176/03 kommissionen mot rådet, dom av den 13 september 2005, äep, Europarättslig tidskrift 2006, s. 135ff. [cit. Bergström]*
- Bäcklund, Agneta *Straffrättsliga aspekter på temat harmonisering, SvJT 2005, s. 876ff. [cit. Bäcklund (2005)]*
- Melossi, Dario *Remarks on social control, state sovereignty and citizenship in the new Europe. The New European Criminology, The New European Criminology. Crime and Social order in Europe, Vincenzo Ruggiero, Nigel South och Ian Taylor, Routledge, London 1998. [cit. Melossi]*
- Nilsson, Hans G. *Ömsesidigt erkännande, SvJT 2005, s. 892ff. [cit. Nilsson (2005)]*
- Nuotio, Kimmo *The Rationale of the Nordic Penal Policy compared to the European Approach, Festskrift till Raimo Lahti, Forum Iuris, Helsingfors 2007, s. 157ff. [cit. Nuotio]*
- Träskman, Per Ole *Vad gör vi med den europeiska kriminalpolitiken?, SvJT 2005, s. 859ff. [cit. Träskman (2005)]*
- Wersäll, Fredrik *Harmonisering och ömsesidigt erkännande från ett praktiskt myndighetsperspektiv, SvJT 2005, s. 881ff. [cit. Wersäll (2005)]*

Internet

EU-upplysningens hemsida, angående principen om ömsesidigt erkännande:
<http://www.eu-upplysningen.se/Amnesomraden/Straffratt-och-brottsbekampning/Omsesidigt-erkannande/> (2010-12-17).

Kriminalvårdens hemsida, angående verkställighetsplaner:
<http://www.kriminalvardens.se/Frivard/Verkstallighetsplan/> (2010-12-17).

Rättsfallsförteckning

C-82/71, *SAIL*, REG 1972, s. 119.

C-68/88, *Kommissionen mot Grekland*, REG 1989, s. 2965.

C-105/03, *Pupino*, REG 2005, I-05285.

C-173/03, *Traghetti del Mediterraneo SpA mot Italien*, s. I-7879.

C-176/03, *Kommissionen mot rådet*, REG 2005, s. I-7898.